

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

Diplomová práce

Nutná obrana

Zpracovala : Martina Plachá

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. František Novotný, CSc.

Plzeň, 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni, dne 24.3. 2014

.....

Obsah

1. Úvod	1
2. Stručný historický vývoj.....	3
2.1. Stručná historie nutné obrany v českých zemích od 19. století	4
3. Nutná obrana v systému okolností vylučujících protiprávnost.....	9
3.1. Krajní nouze	10
3.2. Svolení poškozeného	12
3.3. Přípustné riziko.....	13
3.4. Oprávněné použití zbraně	15
4. Právní úprava de lege lata.....	17
4.1 Podmínky vzniku situace nutné obrany	18
4.1.1. Útok.....	18
4.1.2. Protiprávnost útoku.....	21
4.1.2.1. Nutná obrana proti útokům osob trestně neodpovědných	22
4.1.2.2. Nutná obrana proti jednání veřejných činitelů.....	24
4.1.2.3. Nutná obrana proti vyprovokovaným útokům.....	26
4.1.3. Útok přímo hrozící či trvajícím	27
4.1.4. Reálnost útoku	30
4.2. Podmínky obranného jednání.....	31
4.2.1. Zaměření na útočníka.....	31
4.2.2. Osoba obránce	34
4.2.3. Forma obranného jednání.....	35
4.2.4. Přiměřenost obrany	37
4.2.4.1 Subjektivní hledisko posuzování přiměřenosti.....	39
4.3. Vybočení z mezí nutné obrany (exces).....	41
4.3.1. Exces intenzivní.....	41
4.3.2. Exces extenzivní	42
4.3.3. Právní důsledky excesu	43
5. Automatická obranná zařízení	45
5.1. Přípustnost automatických obranných zařízení.....	47
5.2. Dotazník	51
6. Komparace se slovenskou právní úpravou	55
6.1. Nutná obrana	55
6.2. Automatická obranná zařízení.....	57
7. Závěr.....	58
Resumé	60
Seznam použité literatury a pramenů	62

1. Úvod

Stíhání a trestání pachatelů se děje především prostřednictvím orgánů činných v trestním řízení. Je však nemožné, aby tyto orgány byly přítomny všude a za všech okolností, a proto trestní zákoník dává občanům možnost se na této činnosti podílet, když jim pomocí institutu nutné obrany v § 29 umožňuje odvrátit vlastním jednáním útok na zájem chráněný trestním zákonem.

Nutnou obranu jako téma své diplomové práce jsem zvolila, jelikož se, podle mého názoru, jedná o důležitý institut trestního práva, který přesto, že je především právem občanů, jim není zcela jasný. Nebudu daleko od pravdy, když modifikuji výrok Augustina a řeknu, že každý ví, co je to nutná obrana, uspokojivě definovat ji však nedokáže nikdo. Pokud se názory na nutnou obranu liší v řadách odborníků a posléze v hodnocení soudů, těžko můžeme očekávat, že občan - laik si bude v této problematice jistý a bude se s jistotou bránit, jak jen to bude možné. Jak už jsem naznačila, občané se nutné obrany spíše obávají, než aby ji brali jako institut existující zde proto, aby oni sami hájili své zájmy, aby napomáhali omezování trestné činnosti, která je jinak v kompetenci státu. Neméně důležitým důvodem mého výběru byl i fakt, že se jedná o téma, které se v kterýkoli okamžik může dotknout každého z nás, včetně mě nebo mé rodiny. Za cíl si proto kladu podat v mé diplomové práci podrobný ucelený rozbor tohoto důležitého a vždy aktuálního institutu, přičemž důraz budu klást především na právní úpravu *de lege lata*, ale stranou nechci ponechat ani automatická obranná zařízení.

Práce je systematicky rozčleněna do sedmi oddílů. V druhé kapitole se v nezbytně nutném rozsahu zabývám historickým vývojem nutné obrany ve světě a v českých zemích od 19. století. Těžiště mé práce ovšem rozhodně neleží právě v této kapitole, z tohoto důvodu se nejedná o rozbor nijak rozsáhlý a vyčerpávající, ale jak už název kapitoly napovídá, pouze o stručný historický vývoj. Institut nutné obrany náleží do širšího souboru okolností vylučujících protiprávnost, je tak třeba se zmínit i o významu těchto okolností, což činím v následující, třetí kapitole, v níž zmiňuji zbývající okolnosti, především krajní nouzi, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně, přičemž nutnou obranu komparuji hlavně s krajní nouzí. Čtvrtá kapitola, již považuji

za jádro mé práce, pojednává o právní úpravě nutné obrany podle současného trestního zákoníku. K rozboru problematiky nutné obrany jsem zvolila rozčlenění do tří podkapitol, přičemž jako jednu z nich jsem zařadila i vybočení z mezí nutné obrany (exces). V páté části se zabírám velice zajímavou a v poslední době i veřejností často horlivě diskutovanou problematikou automatických obranných zařízení. V předposlední, šesté kapitole se věnuji krátkému srovnání se zahraniční právní úpravou, konkrétně slovenskou. V závěru práce se pokouším shrnout nejdůležitější poznatky. Při zpracování diplomové práce jsem využila několik metod. Od kompilační, přes historickou a komparační, až po metodu dotazníkového šetření.

2. Stručný historický vývoj

O nutné obraně, i když v různých podobách, můžeme hovořit i v čase dávno minulém. Již v nejstarší kodifikaci římského práva - Lex duodecim tabularum z 5. st. př. n. l. - nalezneme ustanovení vedoucí k exkulpaci oběti krádeže ze zabití zloděje, jelikož je zde psáno, že kdo krade v noci, pokud je zabit, je zabit právem. Toto ustanovení je dále rozvinuto tím, že může být zabit i ve dne, pokud užije proti obránci zbraň. Obránce má navíc křičet a snažit se na pomoc přivolat sousedy.

Dalším, který se na toto téma vyjádřil, byl římský řečník Marcus Tullius Cicero, který ve své řeči Na obranu Milóna vnímá nutnou obranu jako nezadatelné přirozené právo sebeobrany před nezákonným jednáním jiného. Co se týče škody způsobené obráncem, tato je uskutečněním práva, vynucena útočníkem, nezpůsobena dobrovolně, a nemůže být tedy obránci kladena za vinu.¹

I v nábožensky ovlivněném středověku si nutná obrana našla své místo. Pod záminkou náboženské povinnosti boje proti hříchu byla povinností tam, kde předmětem útoku byl Bůh nebo tehdejší uspořádání společnosti. V jiných případech byla umožněna, avšak pouze v duchu „lásky k bližnímu svému“, které nemohla odporovat.²

V 17. a 18. století je na světové scéně teologie vystřídána osvícenstvím a s ním neoddělitelně spjatým lidským rozumem. Od myšlenky povinné nutné obrany se upouští a základem pro zdůvodnění práva nutné obrany není Bůh ani společenské uspořádání, nýbrž podstata člověka a lidské společnosti. S tímto obdobím se také neodmyslitelně pojí společenská smlouva, tedy v tomto případě představa lidí odevzdávajících právo na sebeobranu státu, který jim ovšem musí zajistit blaho vyloučením stavu *bellum omnium contra omnes*. Obrana člověka přichází znovu v úvahu až v případě nesplnění této povinnosti státem.³ Doba osvícenství je dobou nástupu pozitivního práva, které vyžaduje zákonné zakotvení každého institutu a zpochybňuje předešlé přirozenoprávní pojetí.

---

¹ KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 14, ISBN 80-210-2198-5

² Tamtéž

³ KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 15, ISBN 80-210-2198-5

Můžeme říci, že státy uznáním práva na nutnou obranu ustupují ze svého „monopolu násilí“. Ustanovení o nutné obraně tak státy zaváděly do svých právních řádů v závislosti na způsobu vlády. Totalitní státy kladly na nutnou obranu jiná omezení než státy demokratické.

2.1. Stručná historie nutné obrany v českých zemích od 19. století

V novodobé historii je nutná obrana poprvé upravena v císařském patentu č. 117/1852 ř.z., kterým byl vydán pro tehdejší rakouskou říši zákon o zločinech, přečinech a přestupcích. Ke spáchání zločinu byl vyžadován zlý úmysl, § 2 pak stanovil důvody tento zlý úmysl vylučující. *„Proto nepřičítá se konání neb opomenutí za zločin... když skutek se stal z neodolatelného donucení, nebo u výkonu spravedlivé obrany. Že však tu byla spravedlivá obrana, za to se má míti jen tehdy, když lze z povahy osob, času, místa, ze způsobu útoku, nebo z jiných okolností důvodně souditi, že pachatel užil toliko obrany potřebné, aby odvrátil od sebe nebo od jiných protiprávní útok na život, na svobodu nebo na jmění, nebo že toliko z poděšení, ze strachu nebo z leknutí vykročil z mezí takové obrany. Vykročení takové může se však podle povahy okolností trestati podle ustanovení dílu druhého tohoto zákona trestního (§335 a 431) za čin trestný z nedbalosti.“*

Neodolatelným donucením je zde představován institut krajní nouze. My se však zaměřujeme na spravedlivou (nyní nutnou) obranu, která je za spravedlivou považována pouze za splnění několika podmínek. Ve srovnání s nynější úpravou se může zdát výčet poměrně široký, avšak pravdou je, že těchto několik zde uvedených kritérií se nyní skrývá za jedním, a to způsobem útoku. Ve shodě s nynějším trestním zákoníkem je dovoleno i odvrácení protiprávního útoku proti jiné osobě než proti samotnému obránci. Avšak nelze tak učinit při útoku směřujícím proti jakémukoliv objektu, nýbrž pouze proti životu, svobodě, či jmění. V případě života však extenzivní výklad připouští obranu proti útoku na tělesnou integritu vůbec.⁴ Nutnou obranu proti útoku na jiné chráněné zájmy, např. čest, vyloučil judikát 3584/29 Sb. rozh.tr. V těchto případech však bylo možno bránit se za podmínek krajní nouze (resp. neodolatelného donucení). Stejně tak bylo třeba užít krajní nouze v případě útoku nepřičetného či dítěte za předpokladu, že napadený jeho stav zná. Pokud by tomu tak nebylo, napadený

---

⁴ MIŘIČKA, August. *Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní*. 1.vydání. Praha: Všehrad, 1934, s. 82

by nevěděl, že se jedná o osobu nepřičetnou nebo dítě, jednalo by se o putativní nutnou obranu a čin obránce by byl posuzován dle zásad o skutkovém omylu. Obrana musela být potřebná, připouštěla tedy pouze takovou intenzitu, která dostačovala k odvrácení útoku, pomstě sloužit nesměla. Bylo možné poškodit statek větší hodnoty za účelem ochrany statku menší hodnoty.⁵ Subsidiarita vyžadována nebyla, avšak nemůžeme to říci zcela jednoznačně. Podle judikátu 1633/23 Sb. rozh. tr. obránce neměl povinnost uprchnout, oproti tomu však Kallabův komentář k trestnímu zákonu vylučuje užití nutné obrany v případě, že bylo možné „*snadno a bez nebezpečí uniknouti*“.⁶ Jestliže obránce vybočil z mezí nutné obrany z poděšení, strachu nebo leknutí (exces chabý neboli asthenický), byl buď beztrestný nebo odpovídal za nedbalostní trestný čin. Jestli však vykročil ze zlosti, pomstychtivosti apod. (exces jarý neboli stenický), byl by plně odpovědný za úmyslný trestný čin.⁷

Po vzniku Československé republiky bylo tzv. recepční normou stanoveno, že veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají v platnosti. Trestní zákon o přečinech, zločinech a přestupcích z roku 1852 tak platil na našem území až do přijetí trestního zákona z roku 1950, tedy bezmála sto let.

V roce 1948 dochází k výrazné změně celospolečenských poměrů, jež se samozřejmě musela promítnout i do trestního práva, které se tak dostává pod vliv sovětské ideologie. Trestní zákon č. 86/1950 Sb. upravoval nutnou obranu v § 8 následovně:

„Jednání jinak trestné, jímž někdo odvrací útok na lidově demokratickou republiku, její socialistickou výstavbu, zájmy pracujícího lidu, nebo na jednotlivce není trestným činem, jestliže a) útok přímo hrozil nebo trval

b) obrana byla útoku přiměřená“

V tomto ustanovení byl tak poprvé výslovně zakotven požadavek přiměřenosti, který zahrnoval nejen vztah mezi intenzitou útoku a obrany, ale i škodou z útoku hrozící a škodou v obraně způsobenou. Nová státní moc na jedné straně stanovila podmínky nutné obrany úzce, na druhé straně však rozšířila okruh společenských

---

⁵ LATA, Jan. Vývoj institutu nutné obrany a krajní nouze v českých zemích. *Trestní právo*, 1999, č.2, s. 21

⁶ KALLAB, Jaroslav. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské, část obecná i zvláštní*. Praha: Melantrich, 1935, s. 22

⁷ MIŘIČKA, August. *Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní*. 1. vydání. Praha: Všehrd, 1934, s. 83

vztahů, k jejichž ochraně mohla být nutná obrana použita. Bylo možno hájit i jiné zájmy než život, svobodu a majetek. Vedle individuálních zájmů se objevily i další, jako zájmy pracujícího lidu a lidově demokratické republiky. Toto rozšíření by se mohlo zdát jako „výhodné“ pro občany, avšak faktem je, že užívání takovýchto neurčitých pojmů dává naopak možnost trestní odpovědnost rozšiřovat. Socialistická nauka hlásala široké uplatnění institutu nutné obrany, praxe s tím byla ale spíše v rozporu.⁸ Nevyžadovala se úplná úměrnost mezi významem ohroženého společenského vztahu a vztahu dotknutého nutnou obranou. Avšak škoda způsobená odvracením útoku nesměla být v hrubém nepoměru se škodou, která společnosti hrozila z útoku.⁹ V neshodě s předchozím zákonem lze shledat připuštění obrany proti útoku osoby nepřičetné a dítěte. Důvodem byla odlišná definice útoku. Předšlý trestní zákon vyžadoval úmysl jako nutný znak útoku. Tento již nikoli.¹⁰

V roce 1961 byl schválen trestní zákon č. 140/1961, který nutné obraně ponechává místo tentokrát v § 13:

„Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící, nebo trvajících útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku.“ Přiměřenost byla oproti předchozímu zákonu zakotvena prostřednictvím negativního vymezení. Bylo třeba porovnávat jak poměr intenzity obrany a útoku, tak poměr způsobených škod, přičemž výsledek ani jednoho z nich nesměl překročit rámeček zřejmě nepřiměřenosti.¹¹ Změnu můžeme dále shledat ve vložení slova zřejmě, které však může nabývat dvou významů. Můžeme jej chápat jako subjektivní prvek osoby útok odvracející,¹² nebo se přikloníme k názoru Dolenského, podle kterého *„zřejmě je to, co je očividné, nepochybné, jasné. Pochybné případy se posuzují ve prospěch toho, kdo zakročuje. Spíše jde*

---

⁸ DOLENSKÝ, Adolf. Nová koncepce nutné obrany (§ 13 tr. zák.). *Bulletin advokacie*, 1994, č. 1, s.19

⁹ NS ČSR - 6 Nt 301/58

¹⁰ LATA, Jan. Vývoj institutu nutné obrany a krajní nouze v českých zemích. *Trestní právo*, 1999, č. 2, s. 22

¹¹ KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s.144, ISBN 80-210-2198-5

¹² BOBEK, Michal, MOLEK, Pavel, ŠIMÍČEK, Vojtěch. (eds.). *Komunistické právo v Československu: Kapitoly z dějin bezpráví*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2009, s. 570, ISBN 978-80-210-4844-7

o průměrný úsudek o situaci, než o úsudek konkrétního občana v dané situaci“.¹³ Tento zákon tak ve srovnání s dříve platným předpisem uvolnil podmínky nutné obrany ve prospěch obránce.

Další uvolnění přišlo se změnou provedenou zákonem č. 290/1993 Sb. Důvodová zpráva k tomuto zákonu uvádí: *„Respektuje se skutečnost, že osoba jednající v obraně často nemůže předem náležitě zhodnotit hrozící nebo trvající útok a zvolit vždy přesně adekvátní prostředky obrany. Pojem nebezpečnosti útoku, který je značně abstraktní, se nahrazuje pojmem způsobu útoku, který především jeho nebezpečnost charakterizuje.“* Obrana se již nově nečinila závislou na srovnávání hrozící a způsobené škody, ale pouze na způsobu útoku. Odpadla tak proporcionalita ohrožené a obětované hodnoty.¹⁴ K dané změně se ovšem vyskytly také značně kritické názory, které ji neměly za odůvodněnou, poněvadž úzké meze interpretace nebyly důsledkem nedostatečné předchozí právní úpravy, ale chybného výkladu ze strany orgánů činných v trestním řízení.¹⁵ Původní návrh předložený Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR obsahoval pouze výše uvedenou změnu ve formulaci „povahy a nebezpečnosti útoku“. Při projednávání ve výborech bylo nakonec ještě prosazeno zdůraznění přípustné míry obrany nahrazením termínu „zřejmě“ za „zcela zjevně“, což sice obsahoval původní návrh, ale legislativní rada tuto úpravu vypustila. Podle Laty změna nebyla nutná, jelikož se jedná víceméně o to samé.¹⁶ Dovolím si s tím nesouhlasit. Podle mého názoru slovo zřejmé znamená zjevné, evidentní, toto slovo vyjadřuje určitý stupeň jistoty. Zcela zjevné podle mého názoru vyjadřuje ještě vyšší stupeň jistoty než slovo zřejmé. Zákon po novele tedy umožňoval posoudit nutnou obranu za užitou v jejích mezích ve více případech.

V roce 1995 došlo k pokusu o další rozšíření hranic nutné obrany, když skupina poslanců v čele s Tomášem Svobodou podala návrh, aby ustanovení bylo rozšířeno přidáním věty: *„O nutnou obranu jde však vždy, je-li vážně*

---

¹³ DOLENSKÝ, Adolf. Přiměřenost nutné obrany, in: *Sborník prací z trestního práva k sedmdesátým narozeninám Prof. Dr. Vladimíra Solnaře*, Praha: UK Praha, 1969, s. 37

¹⁴ DOLENSKÝ, Adolf. Nová koncepce nutné obrany (§ 13 tr. zák.). *Bulletin advokacie*, 1994, č. 1, s. 23

¹⁵ FREMR, Robert, ZELENKA, Pavel. K výkladu ustanovení § 13 trestního zákona. *Právní praxe*, 1994, č. 6, s. 337

¹⁶ LATA, Jan. Vývoj institutu nutné obrany a krajní nouze v českých zemích. *Trestní právo*, 1999, č. 2, s. 23

ohroženo zdraví nebo život.“ Návrh byl však zamítnut, neboť by mohlo docházet k zneužívání tohoto ustanovení, které by až příliš rozšiřovalo možnost užití nutné obrany.¹⁷

V roce 2004 byl Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR předložen vládní návrh nového trestního zákoníku, jenž definoval nutnou obranu tímto způsobem:

„(1) Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.

(2) Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, místu a času útoku, anebo k okolnostem vztahujícím se k osobě útočnicka nebo osobě obránce.

(3) Ten, kdo odvrací útok, aniž byly zcela splněny podmínky nutné obrany, není trestný, jednal-li v silném rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku způsobeném útokem.“

Ve druhém odstavci je patrný přetrvávající spor našich právních teoretiků o to, zda je, či není potřeba ke způsobu útoku přidávat další kategorie. Sama judikatura by musela provádět zpřesňování nových výrazů, což by v praxi mohlo zprvu působit jisté problémy. Např. pojem „okolnosti vztahující se k osobě útočnicka nebo obránce“ může znamenat výrazný nepoměr mezi fyzickou konstitucí útočnicka a fyzickou konstitucí obránce, který je na první pohled silnější než útočník apod.¹⁸ Třetí odstavec řešil vykročení z mezí nutné obrany způsobené subjektivními pocity vyvolanými útokem. Obdobnou úpravu nalezneme v zahraničí, například na Slovensku, ale setkali jsme se s ní také již v prvně zmíněném trestním zákonu z roku 1852. Návrh nového trestního zákoníku však nakonec přijat nebyl a nový trestní zákoník účinný od 1. 1. 2010 ponechal úpravu ve znění předchozího předpisu, pouze s malou změnou, a to rozdělením do dvou odstavců. K převzetí předchozí úpravy došlo, protože v minulosti se tato úprava v praxi osvědčila a definice dostatečně akcentuje situaci obránce.¹⁹

Současné trestněprávní úpravě nutné obrany a rozboru jejích mezí se věnuji ve čtvrté kapitole, kterou zároveň považuji za jádro této práce.

---

¹⁷ KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 151, ISBN 80-210-2198-5

¹⁸ HRUŠKA, Jiří. Institut nutné obrany ve světle navrhované rekodifikace trestního zákoníku. *Trestní právo*, 2007, č. 12, s. 16

¹⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

3. Nutná obrana v systému okolností vylučujících protiprávnost

§ 13 odst. 1 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „tr.zák.“), nám říká, že trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Jedním z podstatných znaků trestného činu je tedy jeho protiprávnost neboli rozpor s právní normou v rámci celého právního řádu, což prakticky znamená, že je vyloučeno, aby určité jednání bylo v jednom právním odvětví dovolené a v jiném bylo na něj nahlíženo jako na protiprávní. Nicméně, jak už název kapitoly napovídá, mohou nastat situace, kdy jednáním sice bude formálně naplněna skutková podstata trestného činu, avšak jeho protiprávnost a tedy i trestnost, bude vyloučena. Samotný pojem „okolnosti vylučující protiprávnost“ byl do našeho právního řádu zakotven trestním zákoníkem z roku 2009. Do té doby byl pouze pojmem teoretickým.

Okolnosti vylučující protiprávnost nesmíme zaměňovat s důvody zániku trestní odpovědnosti (účinná lítost, promlčení trestní odpovědnosti). Hlavním kritériem pro odlišení je časové hledisko, tedy doba, kdy zaniká, respektive nezaniká trestnost činu. V případě, že je dána některá z okolností vylučujících protiprávnost, čin není protiprávní, a proto od počátku nejde o trestný čin. Trestní odpovědnost nemůže zaniknout, neboť ani nevznikla. Okolnosti vylučující protiprávnost tak působí *ex tunc*. Oproti tomu důvod zániku trestní odpovědnosti nastává až po spáchání činu (*ex nunc*), který v době spáchání je protiprávním činem. Zároveň to, že zanikla trestnost, neznamená, že zanikla protiprávnost činu.²⁰ Toto odlišení nabývá na významu v procesním stadiu, kdy soud v případě, že uzná, že pachatel jednal za podmínek okolnosti vylučující protiprávnost, nemůže zprostit obviněného obžaloby z důvodu zániku trestnosti činu podle § 226 písm. e) trestního řádu, ale musí obviněného zprostit obžaloby dle ustanovení § 226 písm. b), z důvodu, že skutek není trestným činem. Podle stadia trestního řízení může však rozhodnout i o zastavení trestního stíhání či odložení věci.

Co se dále týče procesní stránky, pokud se vyskytnou skutkové pochybnosti, zda osoba skutečně jednal za podmínek vylučujících protiprávnost, musíme v duchu zásady *in dubio pro reo* rozhodnout pro tuto osobu příznivěji,

---

²⁰ CHMELÍK, Jan. a kol. *Trestní právo hmotné : Obecná část*. 1. vydání. Praha : Linde Praha, a.s., 2009, s. 142, ISBN 978-80-7201-785-0

což znamená, že učiníme závěr, že podmínky byly naplněny a trestný čin tedy nebyl spáchán.

Okolnosti vylučující protiprávnost najdeme upraveny v hlavě III. tr.zák., v § 28-32. Konkrétně se jedná o krajní nouzi, nutnou obranu, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně. Nicméně se rozhodně nejedná o taxativní výčet, existují i další okolnosti, které sice nejsou explicitně upraveny v zákoně, ale které rozlišuje teorie a praxe. Jsou jimi výkon práva, plnění povinností a výkon povolání (např. vzetí do vazby, výkon rodičovských práv, exekutorská činnost). Další případy vylučující protiprávnost můžeme hledat ve zvláštní části trestního zákoníku. Příkladem může být § 368 odst. 3 upravující beztrestnost advokáta ve vztahu k neoznámení trestného činu, o kterém se dozví v souvislosti s výkonem advokacie. Dále musíme počítat i s dovolenou analogií *in bonam partem*, jejíž podstatou je v tomto případě rozšíření okolností vylučujících protiprávnost a tím pádem zúžení podmínek trestní odpovědnosti. Podle mého názoru však k seznámení s celkovou problematikou okolností vylučujících protiprávnost postačí, když se budu zabývat pouze těmi výslovně uvedenými v obecné části trestního zákoníku.

3.1. Krajní nouze

Podle § 28 tr.zák. můžeme krajní nouzi vymezit takto:

„Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, avšak nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil, anebo byl ten, komu nebezpečí hrozilo, povinen je snášet.“

Z ustanovení vyplývají znaky krajní nouze, jimiž jsou odvracení přímo hrozícího nebezpečí zájmu chráněnému trestním zákonem, subsidiarita, proporcionalita a absence povinnosti nebezpečí snášet. Nyní se zaměříme na první podmínku. Nebezpečím je myšlen stav hrozící poruchou některého zájmu chráněného trestním zákonem. Příčiny tohoto nebezpečí mohou být různé. Může se jednat například o přírodní síly, zvíře, věci. Nebezpečí ve smyslu krajní nouze může být dokonce vyvoláno i protiprávním útokem. V tomto případě má ohrožená osoba možnost rozhodnout se, zda bude jednat v krajní nouzi nebo nutně obraně.

Kratochvíl uvádí názorný příklad na přepadeném poštovním doručovateli, který se může rozhodnout, zda se bude bránit přímo útočnickovi (nutná obrana) nebo zda vydá jemu svěřené peníze a tím poškodí zájmy třetích osob (krajní nouze).²¹ Stejně tak jako může být různé nebezpečí, jsou různé i zájmy, které jsou chráněny. Jako příklad jmenujme zájem na ochranu života, zdraví, majetku občanů apod. V podstatě hovoříme o objektu trestného činu. Vedle toho je však nezbytné, aby nebezpečí hrozilo bezprostředně, přímo, jinak řečeno se musí jednat o „stav, kde vývoj událostí rychle spěje k poruše nebo sice tento vývoj je přerušen, nepokračuje, ale jsou splněny téměř všechny podmínky potřebné k tomu, aby hrozící porucha nastala, když k uskutečnění zbývající podmínky či podmínek postačí náhoda, která může kdykoli bezprostředně a s velkou pravděpodobností nastat“.²² V porovnání s ustanovením o nutné obraně jsou prameny nebezpečí v krajní nouzi mnohem širší, nutná obrana se připouští pouze proti útoku.

Podmínkou odvracení nebezpečí v krajní nouzi však je, že jej nelze odvrátit jinak, myšleno bez způsobení škody. Jedná se o tzv. subsidiaritu. Pramenem tohoto požadavku je jistě skutečnost, že jednáním v krajní nouzi zpravidla poškozujeme zájem třetích osob (narozdíl od nutné obrany, kde poškozujeme zájem útočnicka), tedy osob, které nebezpečí ani nezpůsobily, a proto je nepřípustné, aby jim byla způsobena škoda větší, než je nezbytně nutná. Nutné obraně naopak subsidiarita vlastní není, jelikož by znamenala přílišné omezení a potažmo ohrožení obránce, které není na místě.

Podstatou krajní nouze je, že k ochraně jednoho zájmu je třeba obětovat zájem jiný. Nicméně je třeba, aby zájem, který je obětován, významem nepřevyšoval zájem, který je obětováním chráněn. Pokud by tomu tak nebylo, nebyla by splněna další podmínka krajní nouze, konkrétně podmínka proporcionality. Jak plyne ze samotného ustanovení, to, co porovnáváme, jsou následky, respektive výše způsobené škody. Na tomto místě shledáváme další z rozdílů mezi krajní nouzí a nutnou obranou, jelikož u nutné obrany, neporovnáváme následky, nýbrž způsob obrany a útoku, jinak řečeno u nutné obrany nemluvíme o proporcionalitě, ale o přiměřenosti.

---

²¹ KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s. 428, ISBN 978-80-7179-082-2

²² ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 392, ISBN 978-80-7400-428-5

Poslední podmínka zpřesnila ustanovení o krajní nouzi, jelikož v dřívějším trestním zákonu absentovala. Povinnost snášet nebezpečí je osobám ukládána zvláštními předpisy. V praxi se jedná např. o lékaře či hasiče. Nicméně tuto povinnost nelze chápat absolutně. Těžko můžeme spravedlivě žádat, aby lékař učinil ihned bez potřebného vybavení zákrok k záchraně člověka postiženého vysoce nakažlivou smrtelnou chorobou a tím riskoval vlastní nakažení, potažmo svůj život. Avšak jistě můžeme žádat, aby si takové vybavení bezodkladně opatřil a pomoc urychleně poskytl.²³

V literatuře se setkáme s názory, že nutná obrana je speciálním případem krajní nouze,²⁴ nebo i naopak, že krajní nouze je zvláštním případem nutné obrany.²⁵ Jedná se tedy o instituty blízké, provázané, nicméně odlišné a nezaměnitelné.

3.2. Svolení poškozeného

„*Tomu, kdo souhlasí, se neděje křivda.*“ Toť vyřkl římský právník Ulpian a poměrně dobře tak vystihl tento institut, jenž v předchozím trestním zákoníku nebyl zakotven, ačkoli byl teorií i praxí užíván. Stejně jako v ostatních případech k tomu, aby prostřednictvím tohoto institutu došlo k vyloučení protiprávnosti, je třeba splnit několik následujících podmínek. Podle odst.1 „*trestný čin nespáchá, kdo jedná na základě svolení osoby, jejíž zájmy, o nichž tato osoba může bez omezení oprávněně rozhodovat, jsou činem dotčeny*“. Osoba udělující svolení musí být nositelem zájmu, tento zájem musí být v její výlučné moci, musí se jednat o zájem individuální, nikoliv o zájem celospolečenský. Svolení tedy připadá typicky v úvahu například u trestných činů majetkových a naopak je vyloučeno u trestných činů proti životnímu prostředí nebo proti pořádku ve věcech veřejných.²⁶

---

²³ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 394, ISBN 978-80-7400-428-5

²⁴ JELÍNEK, Jiří., a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 249, ISBN 978-80-87212-24-0

²⁵ KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 180, ISBN 80-210-2198-5

²⁶ JELÍNEK, Jiří., a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 257, ISBN 978-80-87212-24-0

Co se týče zastoupení, názory nejsou jednotné. Kratochvíl tvrdí, že zastoupení možné není.²⁷ Do opozice se staví Gřivna s názorem, že jej nelze vyloučit, jelikož záleží na konkrétní situaci a konkrétním zájmu, jenž má být zasažen.²⁸ Ani já bych zastoupení striktně nevylučovala.

V odstavci druhém nalezneme především časové podmínky svolení. Toto svolení musí být dáno „*předem nebo současně s jednáním osoby páčající čin jinak trestný*“. Nicméně pouze takováto úprava by se mohla jevit v některých situacích jako nepřiměřeně přísná, a proto je možné, aby bylo svolení dáno až po činu, ale pouze za podmínky, že pachatel činu jinak trestného mohl důvodně předpokládat, vzhledem ke svým poměrům a okolnostem případu, že by mu osoba souhlas udělila. Mluvíme o tzv. presumovaném souhlasu.²⁹

Dále je vyžadováno, aby svolení bylo dáno dobrovolně, určitě, vážně a srozumitelně. Samotný způsob svolení může být výslovný i konkludentní. Osoba dávající svolení si musí být vědoma všech okolností, které by mohly mít pro její rozhodnutí význam. Svolení nesmí být vynucováno lstí či násilím a nesmí být učiněno omylem. Pokud však někdo jednal v omylu a domníval se, že svolení bylo dáno, podle okolností může být odpovědný za nedbalostní trestný čin.³⁰

Jelikož zájem na ochranu života není zájmem pouze individuálním, ale i celospolečenským, z tohoto důvodu není možné za svolení podle odst. 1 považovat souhlas k ublížení na zdraví nebo usmrcení. I zde trestní zákoník však připouští výjimku, kterou je svolení k lékařským zákrokům, které jsou v době činu v souladu s právním řádem a poznatky lékařské vědy. Podmínky lékařských zákroků jsou upraveny zvláštními předpisy.

3.3. Přípustné riziko

Stejně jako předchozí institut svolení poškozeného i tento nebyl do roku 2009 v zákoně výslovně uveden, avšak v praxi byl užíván. Podstata tohoto

---

²⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s. 455, ISBN 978-80-7179-082-2

²⁸ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 422, ISBN 978-80-7400-428-5

²⁹ Tamtéž, s.424

³⁰ JELÍNEK, Jiří., a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 258, ISBN 978-80-87212-24-0

ustanovení spočívá v tom, že při zavádění nové techniky, zkoušení nových výrobků nebo při výzkumu je někdy potřeba chráněné zájmy ohrozit, jelikož bez nebezpečí nelze dosáhnout žádného vědeckotechnického pokroku.³¹ Podle odst.1 *„trestný čin nespáchá, kdo v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl v době svého rozhodování o dalším postupu, vykonává v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce společensky prospěšnou činnost, kterou ohrozí nebo poruší zájem chráněný trestním zákonem, nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak“*.

Můžeme tedy hovořit o tom, že se jedná o činnost v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, o činnost v rámci zaměstnání, povolání nebo funkce, o činnost společensky prospěšnou (nejedná se pouze o zájmy jednotlivce), jež ohrožuje nebo porušuje zájem chráněný trestním zákonem a v neposlední řadě se i zde objevuje podmínka subsidiarity, tedy nemožnost výsledku dosáhnout jinak. Výjimečně možnost dosáhnout výsledku jinak existovat může, avšak cíle by tímto způsobem bylo dosaženo jen s nepoměrně vysokými náklady nebo za dlouhou dobu.³²

Avšak i zde se vyskytuje určité zákonné omezení, které způsobuje, že ačkoli budou naplněny podmínky prvního odstavce, o přípustné riziko se jednat nebude. Jedná se o případy upravené v druhém odstavci, kdy *„činnost ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by jím byl dán k ní v souladu s jiným právním předpisem souhlas, nebo výsledek, k němuž směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, anebo provádění této činnosti zřejmě odporuje požadavkům jiného právního předpisu, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se přičí dobrým mravům“*. Osoba poskytující souhlas musí být o možných rizicích informována, aby se mohla dobrovolně rozhodnout, zda souhlas poskytne či nikoli. Jako příklad jiného právního předpisu jmenujme transplantační zákon. Další podmínkou, kterou nalezneme ve druhém odstavci, je proporcionalita. Čím prospěšnější má být výsledek, tím větší riziko může hrozit. Nepoměřujeme mezi sebou následky, a je tedy přípustné, aby způsobený následek byl závažnější než výsledek, který

---

³¹ JELÍNEK, Jiří., a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 259, ISBN 978-80-87212-24-0

³² ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 428, ISBN 978-80-7400-428-5

se očekával.³³ V případě, že činnost je upravena jiným právním předpisem, je třeba dle něj postupovat, není možné se odvolávat na přípustné riziko, pokud se činnost tomuto předpisu přičí. Další uváděné pojmy - veřejný zájem, zásady lidskosti, dobré mravy - jsou pojmy neurčité, a proto zde velkou roli hraje soudní praxe a judikatura.

3.4. Oprávněné použití zbraně

Podle § 32 tr.zák. se nedopustí trestného činu ten, kdo použije zbraně v mezích stanovených jiným právním předpisem. Pojem zbraň v tomto případě však nelze chápat ve smyslu § 118 tr.zák., podle něž může být zbraní cokoli, čím je možno učinit útok proti tělu důraznějším. Chápeme jej úžeji. Zákon o Policii ČR podle § 56 odst. 5 rozumí zbraní zbraň nejen střelnou, ale také bodnou, sečnou, výbušninu, speciální výbušný předmět, průlomový pyrotechnický prostředek a speciální náloživo. Oproti tomu například v zákoně o Bezpečnostní informační službě takovýto poměrně rozsáhlý výčet nenalezneme, jelikož tento chápe zbraň pouze jako střelnou.

Jednoznačnější je odpověď na otázku, co má zákon na mysli „použitím“ zbraně. Rozumí se jím užití způsobem, k němuž je určena.³⁴ Pokud střelná zbraň není užitá ke střelbě, ale například k úderu, jedná se o donucovací prostředek.

K užití zbraně může dojít i osobou neoprávněnou z těchto zvláštních předpisů, tedy občanem, tento ji však musí užit pouze v mezích nutné obrany nebo krajní nouze.

Určitým paradoxem je, že použití zbraně v některých případech může být šetrnější než jiné obranné způsoby. Výstřel do vzduchu může útočníka odradit od útoku, kdežto hrozba nožem takový účinek mít nemusí, a následně pak může dojít k souboji a poranění.

---

³³ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 429, ISBN 978-80-7400-428-5

³⁴ NOVOTNÝ, František., SOUČEK, Josef. a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 196, ISBN 978-80-7380-291-2

Dle Kuchty vyžaduje oprávněné použití zbraně obecné splnění následujících podmínek:

- „1) přímé a bezprostřední nebezpečí pro právem chráněné zájmy*
- 2) nemožnost jednat jinak, neboť jiné zákonné prostředky nejsou efektivní*
- 3) dovoluje se užití takového prostředku, který osobu co nejméně poškozuje a přitom vede ještě k cíli zákroku.“³⁵*

Je třeba podotknout, že problematika jednotlivých okolností vylučujících protiprávnost je mnohem širší. Jsem si vědoma, že se ve výše uvedeném textu nejedná o vyčerpávající rozbor jednotlivých okolností vylučujících protiprávnost, avšak mám za to, že toto stručné pojednání je k jednoduchému seznámení s touto problematikou dostačující.

---

³⁵ KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 181, ISBN 80-210-2198-5

4. Právní úprava de lege lata

V duchu pravidla *lex superior derogat inferiori* musí být zákony v souladu s Ústavou a ústavními zákony, tzn. ústavním pořádkem. Hlavní ústavní oporu spatřuji zejména v Listině základních práv a svobod, u níž bych zmínila především čl. 6 zakotvující právo na život, avšak ne absolutní, jelikož „*porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné*“. Tímto jednáním je, mimo jiné, i námi diskutovaná nutná obrana. Rozhodně je třeba zmínit i čl. 23, který poměrně dobře, byť částečně, vystihuje podstatu samotné nutné obrany, když nám sděluje, že „*občané mají právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny*“. Je fakticky neproveditelné, aby stát účinně ubránil všechny občany za všech okolností. A proto v takových případech dává občanům možnost zásah veřejných orgánů nahradit aktivním zásahem jich samotných. Zde je třeba zdůraznit slovo možnost, jelikož nutná obrana není povinností, nýbrž možností každého občana. Je čistě na občanovi, zda využije možnosti bránit se, nebo využije možnosti jiné. To je zcela určitě pochopitelné, jistě nelze spravedlivě žádat, aby se např. občan pouštěl do boje se zcela zjevně silnějším útočníkem. Navíc pravděpodobnost škody způsobené obránci by v tomto případě patrně byla o dost vyšší, než kdyby se například spasil útekem.

V případě, že však k obraně dojde, tak pro to, aby se jednalo o činnost společensky prospěšnou, musí být stanoveny určité mantinely, hranice, jež nelze překročit. Nutná obrana a její hranice jsou dnes v trestním zákoníku vymezeny v 29 takto:

„(1) Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.

(2) Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.“

Dochází tu tak ke střetu dvou zájmů. Zájem napadený útokem na straně jedné a zájem útočníka na straně druhé. Zákon tento střet řeší obětováním zájmů útočníka, tedy v jeho neprospěch. Je správné, že riziko nese útočník, jelikož on je ten, který je hybatelem celé situace a tímto je značně zvýhodněn. Nicméně je

třeba podotknout, že útočníka nelze učinit bezprávným zcela. Mělo by ale platit, že čím závažněji poruší práva obránce, tím menší ohledy na něj poté budou brány.³⁶

Podmínky nutné obrany se mohou dělit různými způsoby. Ve své práci jsem zvolila rozdělení dle Kuchty, který je dělí do dvou následujících skupin: podmínky vzniku situace nutné obrany na straně jedné a podmínky obranného jednání na straně druhé. Pokud některá z podmínek nebude splněna, nebude se jednat o nutnou obranu a jednání osoby bude trestné za případného užití polehčujících okolností.

4.1 Podmínky vzniku situace nutné obrany

4.1.1. Útok

Učebnice trestního práva se vesměs shodují, že útokem je úmyslné, protiprávní jednání člověka, které může spočívat jak v konání, tak opomenutí. Jako velmi častý příklad opomenutí je uváděn případ, kdy oprávněný uživatel domu nutí jiného jednáním, které by jinak bylo trestným činem, aby odešel z místa, které požívá ochrany domovní svobody podle § 178 tr. zák. a na němž neoprávněně setrvává.³⁷ Podle Jelínka je útok vlastně kvalifikovaným nebezpečím.³⁸ Čímž patrně navazuje na myšlenku, že nutná obrana je privilegováným případem krajní nouze.

Názor na otázku, zda útok musí být jednáním pouze úmyslným, není jednotný. Novotný uvádí, že útokem nejsou jednání člověka, která ohrožují zájmy chráněné trestním zákonem nezaviněně nebo z nedbalosti.³⁹ Šámal ve svém Komentáři uvádí, že z hlediska zavinění může být útok jednáním úmyslným i nedbalostním.⁴⁰ Oproti tomu například Burda zachází ještě dále, když argumentuje, že pro stanovisko, že pro útok zavinění není potřeba, hovoří fakt,

---

³⁶ KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 169, ISBN 80-210-2198-5

³⁷ Rozh. 47/1997 Sb. rozh.tr.

³⁸ JELÍNEK, Jiří., a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 249, ISBN 978-80-87212-24-0

³⁹ NOVOTNÝ, František. *Právo na sebeobranu: Jak se smíme bránit?*. 1. vydání. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2006, ISBN 80-86920-10-0, s. 40

⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 400, ISBN 978-80-7400-428-5

že takovýto požadavek není výslovně stanoven. Je pouze stanoveno, že čin jinak trestný není trestným činem, pokud jím někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útok na zájem chráněný tímto zákonem. Podstatné je, že jde o útok, který objektivně hrozí nebo trvá. Kdyby chtěl zákonodárce připustit nutnou obranu jen proti zaviněným útokům, není nic lehčího, než zakomponovat požadavek zavinění přímo do textu právní úpravy nutné obrany. Avšak dodává, že v praxi jsou útoky, proti kterým směřuje nutná obrana, téměř výlučně zaviněné a v převážné míře dokonce úmyslné.⁴¹

Jazyk český umožňuje jako synonymum slova útok použít slovo napadení. Útok ve smyslu § 29 tr. zák. však napadením není, jedná se o pojem širší. *„Napadení se projevuje v otevřených a často násilných aktivních jednáních, která bývají spojena s překonáváním odporu nebo s potlačením možnosti odporu. Útok naproti tomu zahrnuje kromě násilných i jednání nenásilného charakteru, jako jsou např. některé trestné činy proti majetku.“*⁴²

Je třeba podotknout, že o útok se bude jednat i v případě útoku zvířete (nejčastěji psa), ovšem jen za předpokladu, že je zvíře člověkem poštvané. Na zvíře je v této situaci třeba nahlížet jako na „živý nástroj“ v rukou útočníka, a proto by bylo možné bránit se nejen zraněním či usmrcením psa, ale obrana by mohla směřovat i proti útočníku, který psa poštvá.⁴³ Úspěšně se bránit za podmínek nutné obrany lze i v momentě, kdy pes není člověkem poštván, ale „pouze“ neodvolán, což je další z příkladů opomenutí. V ostatních případech se učebnice trestního práva shodují, že napadení zvířetem je třeba se bránit za podmínek krajní nouze. Domnívám se však, že to není názor zcela správný a útok zvířat lze považovat za útok ve smyslu ustanovení o nutné obraně. Trestní zákoník neuvádí, že nutnou obranou se rozumí čin jinak trestný, kterým někdo odvrací útok člověka na zájem chráněný trestním zákonem, ale pouze útok na zájem chráněný trestním zákonem. Představme si situaci: nacházím se sama na procházce za vesnicí, kde mě napadne nikým nepoštvaný 60kilový moskevský strážný pes, a na mě jsou kladeny přísnější podmínky než v případě,

---

⁴¹ BURDA, Eduard., Útok, proti kterému je přípustná nutná obrana. *Trestněprávní revue*, 2010, č. 2, s. 43

⁴² KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 73, ISBN 80-210-2198-5

⁴³ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 401, ISBN 978-80-7400-428-5

že se nacházím například v parku a pes je majitelem neodvolán. Ano, zvíře nejedná, nemůže naplnit definici útoku, avšak vzhledem k tomu, jakou škodu může způsobit, si nemyslím, že je zcela správné požadovat po napadeném subsidiaritu a proporcionalitu. Za využití argumentu a maiore ad minus je třeba nutnou obranu proti útoku zvířete připustit. Patrně se tímto názorem stavím na druhou stranu barikády oproti naprosté většině našich současných autorů, ale stejně jako Miříčkovi se mi zdá absurdní, aby napadený nesměl beztrestně usmrtit útočící zvíře v situaci, v níž by útočícího člověka beztrestně usmrtit mohl.⁴⁴ Útoky zvířat nejsou raritou ani nemusí být o nic méně nebezpečné než útok člověka, a proto nevidím důvod, proč klást na obránce větší nároky než právě při útoku člověka.

Je vyžadováno, aby útok směřoval proti zájmu chráněnému trestním zákonem. Okruh těchto zájmů se v minulosti měnil a rozšířil se až do dnešní podoby, kdy jsou chráněny všechny zájmy, které chrání trestní zákon, přičemž trestním zákonem podle § 29 se míní pouze trestní zákoník.⁴⁵ Zájmy chráněné trestním zákoníkem nalezneme v jednotlivých ustanoveních zvláštní části trestního zákoníku. Konkrétně se jedná o zájmy na ochranu života, zdraví, svobody, osobnosti člověka a jeho soukromí, lidské důstojnosti, cti, majetku apod. Je možné chránit jak zájmy jednotlivců, tak i právnických osob, společnosti či státu.

Literatura z hlediska ohrožených chráněných zájmů rozlišuje čtyři možnosti jednání, a to: nově vzniklé ohrožení chráněných zájmů, zvýšení již existujících ohrožení a rizik, udržování již existujících ohrožení a rizik a udržování již vzniklých porušení zájmů. První dva případy představují změnu již existujícího stavu a právě v těchto případech je možné nutnou obranu realizovat, neboť naléhavost obranného jednání je o dost vyšší, než u zbylých dvou, u kterých nápravu mohou zjednat příslušné státní orgány.⁴⁶ Nutná obrana tak není možná např. u trvajících trestných činů. Za útok se nepovažují ani činy nepatrné závažnosti, jako jsou klukoviny a různé nezbednosti. Jak však rozpoznat, kde je

---

⁴⁴ MIŘIČKA, August. *Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní*. 1. vydání, Praha: Všehrd, 1934, s. 81

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 399, ISBN 978-80-7400-428-5

⁴⁶ KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 74, ISBN 80-210-2198-5

ona pomyslná hranice mezi klukovinou a útokem ve smyslu ustanovení §29? Měřítkem je zřejmě pouze zdravý rozum.⁴⁷ V trestním zákoníku lze nalézt i řadu trestných činů, které nejsou útokem v pravém slova smyslu a proti nimž si ani nutnou obranu nemůžeme dost dobře představit. Příkladem budiž dvojí manželství či úplatkářství. Nutná obrana nebude také možná v případech, kdy se sice jedná o útok, avšak jeho počátek a ukončení spolu téměř splývají, např. u některých verbálních útoků. Zde by obrana byla už jen mstou.⁴⁸

Přípustnost nutné obrany pochází ze dvou zdrojů, sebeochrany (individuální hledisko) a prosazování právního řádu jako celku (sociální hledisko). Pomocí těchto hledisek se snaží vysvětlit pojem útok Dolenský, když uvádí další příklady, kdy se o útok nejedná a nutná obrana tak není možná. „*Nejde o útok, kde by jednání v obraně bylo jen ochranou právního řádu vůbec, a ani tam, kde by při napadení zájmu jednotlivce nebyly zároveň ohroženy zájmy celku.*“⁴⁹

Jelikož poměrně nedávno nabyl účinnosti zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který přiznává právnickým osobám deliktní způsobilost, uznávám za vhodné se o této problematice také ve stručnosti zmínit. Právnická osoba podle tohoto zákona sice může být pachatelem trestného činu, avšak těžko si můžeme představit, jak tato fiktivní osoba reálně útočí. Z povahy věci je tak z pojmu „útok“ třeba vyloučit jednání právnických osob, nicméně proti fyzickým osobám, které realizují zájmy právnické osoby, nutná obrana přípustná je.⁵⁰

4.1.2. Protiprávnost útoku

Ačkoli podmínka protiprávnosti útoku není v § 29 výslovně zmíněna, je jistě nepochybná a jako taková je všeobecně uznávána. Jak již bylo zmíněno, útok musí být činem protiprávním, nikoliv však nutně trestným. Pod pojem útoku jsou

⁴⁷ NOVOTNÝ, František, PAROULKOVÁ, Veronika. K některým otázkám nutné obrany. In: *Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis, 2007, s. 92, ISBN 978-80-86920-25-2

⁴⁸ KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 126, ISBN 80-210-2198-5

⁴⁹ DOLENSKÝ, Adolf. Nová koncepce nutné obrany (§ 13 tr. zák.). *Bulletin advokacie*, 1994, č. 1, s. 20

⁵⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 433, ISBN 978-80-7179-082-2

tedy zahrnuty i činy, jejichž trestnost zanikla nebo které nemohou být stíhány z procesních důvodů nebo vůbec znaky trestných činů nemají.⁵¹ Útokem však není každé protiprávní jednání a nelze tak proti každému připustit nutnou obranu. „Útočník ostentativně popírá, že je spolunositelem základního právního pořádku. Není to každé nedovolené ohrožení právních statků. Útočník dává najevo, že pro něj zákazy a příkazy neplatí.“⁵² Naopak za útok nelze považovat oprávněné jednání, a proto proti němu nutná obrana není přípustná. Například proti zákroku policisty, ač tvrdému, ale v mezích zákona, nelze nutnou obranu použít. Stejně tak ji nelze použít ani proti jednání v nutné obraně, jelikož protiprávnost samotné nutné obrany je vyloučena, neboť ten, kdo odvrací útok, chrání stejné zájmy jako zákon sám, nejedná tak proti jeho účelu, nýbrž ve shodě s ním. Jeho jednání je společensky prospěšné a nemůže být za ně sankcionován.

4.1.2.1. Nutná obrana proti útokům osob trestně neodpovědných

Posuzovat protiprávnost z hlediska subjektivního či objektivního pojetí protiprávnosti a proti útokům osob choromyslných, jednajících ve skutkovém omylu, nebo dětí připustit nutnou obranu nebo pouze krajní nouzi? Odpověď na tuto otázku si prošla svým vývojem a dodnes se názory na tuto problematiku zcela neshodují. Již Miříčka uvádí, že nezáleží na tom, zda je protiprávní útok též trestný a „je tedy obrana možná, i když trestnost útoku je vyloučena z důvodu ležících v osobě útočníka, zejména pro jeho nepřičetnost“.⁵³ Připouští ale, že odpovědnost nebude vyloučena, pokud by obranné jednání nešlo pokládat za sociální, a jako příklad uvádí člověka, který usmrtí choromyslného útočníka, přestože o jeho stavu ví a přestože se mohl útoku snadno vyhnout nebo se dovolat pomoci. Jiní autoři se domnívají, že protiprávnost je třeba vykládat ze subjektivního hlediska, a nutnou obranu proti útokům choromyslných osob a dětí nepokládají za přípustnou. Tyto případy řeší dle zásad o krajní nouzi, avšak s malou modifikací v tom smyslu, že lze způsobit škodu stejné závažnosti, jako byla ta, která hrozila. Taková analogie se připouští, jelikož vede k rozšíření

---

⁵¹ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti*. Podstatně přepracované a doplněné vydání, Praha: Orac, 2003, s. 147, ISBN 80-86199-74-6

⁵² DOLENSKÝ, Adolf. Nová koncepce nutné obrany (§ 13 tr. zák.). *Bulletin advokacie*, 1994, č. 1, s. 20

⁵³ MÍŘIČKA, August. *Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní*. 1. vydání, Praha: Všehrd, 1934, s. 83

podmínek beztrestnosti, jinak řečeno k zúžení trestní odpovědnosti. Nutnou obranu pak shledávají přípustnou pouze v její putativní podobě, která se uplatní v případě, že obránce o chorobném stavu útočnicka neměl ponětí.⁵⁴ Ani toto řešení cestou částečné modifikace krajní nouze však není ideální, neboť na obránce, který musí řešit situaci v časové tísní a psychickém tlaku, klade přílišné požadavky. Musíme brát v úvahu, že převážně se jedná o osobu neznalou ani způsobů sebeobrany, ani použití zbraní k obraně z toho hlediska, jaké důsledky může to které použití zbraně mít.⁵⁵ Stejně tak Dolenský souhlasí s posuzováním těchto případů dle zásad krajní nouze, ale nikoli bezesbytku, řešení vidí v přípustění větší škody, než jaká hrozila.⁵⁶ Co se subsidiarity týče, ještě dnes se můžeme v literatuře setkat s názorem, že v případě útoku dětí, osob jednajících v omylu a nepřičetných je třeba se nejdříve pokusit útoku vyhnout.⁵⁷ Útok duševně choré osoby či dítěte však může být velmi nebezpečný, někdy i více společensky škodlivý než útok trestně odpovědného pachatele. Dodržování požadavku subsidiarity a její aplikace se nezdá být vhodná jak z hlediska prevence generální, tak individuální.⁵⁸

Uplatňování subjektivní koncepce protiprávnosti dále představuje rozdělení útočníků do dvou skupin - útočníci trestně odpovědní, proti nimž se lze beztrestně bránit za podmínek nutné obrany, a útočníci neodpovědní, proti nimž nutné obrany užít nelze, jelikož jejich útok bychom měli považovat za nebezpečí. A protože společnost má zájem na aktivní svépomoci občanů proti společensky nebezpečným útokům, není toto stanovisko správné, jelikož by mohlo aktivitu občanů oslabovat. Co se týče právní praxe, velmi náročné je již samotné dokazování splnění podmínek nutné obrany. Subjektivní pojetí by znamenalo potřebu dokazování dalších skutečností (např. zda se jednalo o útočnicka jednajícího v omylu, zda o tomto omylu obránce měl a mohl vědět a pokud ano, zda se mohl vyhnout útoku jinak apod.). Koncepce objektivní protiprávnosti

---

⁵⁴ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti*. Podstatně přepracované a doplněné vydání, Praha: Orac, 2003, s. 147, ISBN 80-86199-74-6,

⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 402, ISBN 978-80-7400-428-5

⁵⁶ DOLENSKÝ, Adolf. Přiměřenost nutné obrany, in: *Sborník prací z trestního práva k sedmdesátým narozeninám Prof. Dr. Vladimíra Solnaře*, Praha: UK Praha, 1969, s. 29

⁵⁷ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 252, ISBN 978-80-87212-24-0

⁵⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s.439, ISBN 978-80-7179-082-2

tak umožňuje zjednodušení důkazní situace a přispění ke zrychlení celého trestního řízení.⁵⁹

Současná trestněprávní nauka se shoduje na objektivním pojetí protiprávnosti útoku, který, jak již bylo řečeno, nemusí být trestným činem, a proto se nutná obrana připouští i proti útoku osoby nepřičetné, dítěte, nebo osoby jednající ve skutkovém omylu. Posuzování takových případů podle zásad krajní nouze není správné ani za situace, kdy obránce o stavu útočnicka ví.⁶⁰

Nepovažuji za potřebné konstruovat jinou okolnost vylučující protiprávnost, která by tuto problematiku upravovala, jelikož obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. V pojmu způsob útoku je zahrnut i fakt, že útočí osoba nepřičetná či se jedná o dítě, čímž se meze možného jednání v nutné obraně zúží.

4.1.2.2. Nutná obrana proti jednání veřejných činitelů

Celá otázka přípustnosti nutné obrany proti jednání veřejných činitelů je otázkou složitou, jejíž řešení procházelo dlouhým vývojem. Dříve byl zastáván názor, že připuštění nutné obrany by vedlo k anarchii a že nutná obrana tedy přípustná není.⁶¹ Otázka má svůj politický obsah, jenž se promítá v tom, že přílišné omezení práva nutné obrany proti jednání veřejných činitelů by mohlo oslabit důvěru občanů ke státu, vést k jejich pasivitě a jistě by došlo k vytvoření podmínek ke zneužívání pravomoci veřejných činitelů. Přílišná volnost by pak mohla mít důsledky opačné, nárůst počtu útoků na veřejné činitele a jejich obavy z důrazných zásahů tam, kde by jich přitom bylo skutečně potřeba.⁶²

Nutná obrana je přípustná proti protiprávnímu útoku, tzn. proti protiprávnímu jednání. Naopak není dovolena proti jednáním zákonem

---

⁵⁹ NÝVLTOVÁ, Iveta. Objektivní a subjektivní koncepce protiprávnosti útoku a jejich vztah k právnímu posouzení obrany proti útoku osob trestně neodpovědných. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 2, s. 206.

⁶⁰ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 402, ISBN 978-80-7400-428-5

⁶¹ SOLNAR, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, *Základy trestní odpovědnosti*. Podstatně přepracované a doplněné vydání, Praha: Orac, 2003, s. 149, ISBN: 80-86199-74-6

⁶² KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 102, ISBN 80-210-2198-5

nezakázaným. Nelze ji tak použít proti jednání v nutné obraně, krajní nouzi a proti dalším jednáním za okolností vylučujících protiprávnost, jakým je i výkon práv a povinností. Výkonem práv a povinností se rozumí i konání veřejných činitelů. V rozhodnutí č. 55/1977 Sb. rozh. tr. Nejvyšší soud ČSSR vyslovil, že překonání odporu, který směřuje ke zmaření oprávněného služebního zákroku, je právem i povinností příslušníků SNB (nyní Policie ČR). Nutná obrana proti tomuto zákroku není přípustná a použití násilí k zamezení zákroku je třeba považovat za trestný čin útoku na veřejného činitele (nyní trestný čin násilí proti orgánu veřejné moci podle § 323 tr. zák.). Konkrétně se jednalo o použití síly k předvedení řidiče motorového vozidla odůvodněně podezřelého z požití alkoholických nápojů, který odmítal dobrovolně se nechat předvést a zákroku se vzdávat.

Oproti tomu je však třeba nutnou obranu připustit proti takovým úkonům veřejných činitelů, „*kteří jsou postiženi vadami, jež je zbavují povahy takových úkonů; jsou to úkony, které vůbec nenáleží do věcné pravomoci těch veřejných činitelů, kteří zakročují, a ovšem i ty, které tvoří skutkovou podstatu trestného činu*“.⁶³ Je tak zohledněna zásada presumpce správnosti správních a jiných veřejnoprávních aktů, kterou můžeme rozšířit na úkony veřejných činitelů (nemající povahu aktu, například faktický výkon individuálního správního aktu) a podle které se takovýto akt či úkon považuje za vytvořený nebo vykonaný v souladu s právem, dokud není prokázán opak. Zásada presumpce správnosti sice není v zákoně výslovně vyjádřena, má však širší dosah a vztahuje se i na rozhodnutí podle trestního řádu.⁶⁴ Tuto zásadu je nutné dodržovat z důvodu stability právního pořádku. K odstranění pochybení takovýchto aktů nám slouží opravné prostředky, nutná obrana se nepřipouští. Presumpce správnosti se ovšem nevztahuje na akty nebo úkony veřejných činitelů, z jejichž povahy je zcela zřejmé, že byly přijaté (konané) mimo pravomoc orgánu, který je vydal (vykonal), nebo jsou z jiného důvodu zjevně neplatné, neoprávněné.⁶⁵ Jedná se o nicotné akty (tzv. paakty), respektive úkony veřejných činitelů. Takový úkon, respektive

---

⁶³ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti*. Podstatně přepracované a doplněné vydání, Praha: Orac, 2003, s. 150, ISBN 80-86199-74-6

⁶⁴ KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 170, ISBN 80-210-2198-5

⁶⁵ BURDA, Eduard. Útok, proti kterému je přípustná nutná obrana. *Trestněprávní revue*, 2010, č. 2, s. 49

úkon konaný na základě takového aktu je tím pádem útokem, proti němuž je nutná obrana přípustná. Otázka posouzení, který akt či úkon je nicotný, může být problematická, a proto pokud v takovém případě nutná obrana byla použita, musíme její důvodnost posuzovat jak z hlediska objektivního, tak subjektivního hlediska obránce.

4.1.2.3. Nutná obrana proti vyprovokovaným útokům

Při vyprovokovaném útoku jde o konání určité osoby (provokátéra), kterým vyvolá protiprávní útok jiné osoby (provokovaného), načež se proti tomuto útoku sama brání. Je však otázkou, zda proti takovému útoku je nutná obrana vůbec přípustná. Již Miříčka zastává názor, že útok je protiprávní, i když byl vyprovokován, avšak kdyby napadený útok vyprovokoval, aby mohl pod záminkou obrany útočníku ublížit, byl by trestný.⁶⁶

Obecně lze vycházet z toho, že proti vyprovokovanému útoku lze připustit nutnou obranu. Celá tato problematika však v sobě obsahuje řadu případů, které si zasluhují být posuzovány odlišně vzhledem k podílu provokátéra na vyprovokování útoku. Za situace, kdy provokativní jednání samo je protiprávním a přímo hrozícím nebo trvajícím útokem, je vyprovokovaný vlastně obráncem jednajícím v nutné obraně a případná další reakce provokátéra by byla pouze dalším jeho protiprávním útokem, nikoli nutnou obranou. V případě, že však provokovaný překročí hranice nutné obrany, provokátér se může začít bránit, jelikož původně regulérní obrana se proměnila v protiprávní útok.

Situace, kdy provokace má charakter protiprávního jednání se nejeví nijak problematická či sporná. Na druhé straně však jednání provokátéra nemusí být vždy protiprávním útokem. V případě, že provokátér jedná způsobem právem nezakázaným a tím vyvolá útok ze strany třetí osoby, musí nést důsledky svého jednání provokovaný a provokátérovi zůstává nutná obrána zachována. Nic na tom nemění ani to, zda provokátér protiprávní útok vyvolat skutečně chtěl nebo nechtěl. „*Ten, kdo vykonává své právo, musí mít možnost toto své právo také*

---

⁶⁶ MIŘIČKA, August. *Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní*. 1. vydání. Praha: Všehrad, 1934, s. 81

*neomezeně a v nutné obraně hájit, nezávisle na tom, zda tento výkon práva někdo jiný považuje za provokaci a cítí se jím dotčen.*⁶⁷

Pohnutky a zavinění mají význam až pro zjištění, kdo má vlastně postavení strany útočné a kdo obranné, a též pro individualizaci trestu. Spáchá-li provokovaný svým útokem trestný čin, může mu polehčit okolnost, že spáchal trestný čin pod vlivem hrozby nebo nátlaku (§ 41 písm. d) tr. zák.), provokatérovi může být naopak k tíži, že svedl k trestnému činu jiného (§ 42 písm. i) tr. zák.).

Je třeba dodat, že provokovaný má proti provokaci, která není protiprávním útokem, i když je morálně odsouzenihodná (např. posmívání se a další obtěžování malé intenzity), možnost se bránit stejně tak pouze prostředky, které nepoškozují provokatéra.

Burda se zabývá i případem, kdy provokovanou osobou je osoba nepřičetná či pro věk trestně neodpovědná. Pokud taková osoba není schopna ovládat své chování nebo je tato schopnost snížena, provokatér o tom ví a chce tohoto zneužít, považujeme chování provokatéra za útok ve smyslu ustanovení o nutné obraně. Proti provokovanému pak nutná obrana nepřichází v úvahu.⁶⁸

4.1.3. Útok přímo hrozící či trvajícím

Ustanovení o nutné obraně hovoří o odvracení přímo hrozícího nebo trvajícím útokem. Můžeme říci, že se jedná o vymezení časových hranic, v jejichž rámci je možné jednat v nutné obraně. Tyto hranice, ve kterých je nutná obrana možná, jsou v podstatě dvě. Jedná se o okamžik, kdy se z hrozícího útoku stane útok přímo hrozící, a okamžik, kdy již obrana nemůže odvrátit škodlivý následek.⁶⁹

Pomocným kritériem při určování počátku situace nutné obrany mohou být vývojová stadia trestného činu, konkrétně příprava a pokus. Přípravu zpravidla

---

⁶⁷ KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s.111, ISBN 80-210-2198-5

⁶⁸ BURDA, Eduard., Útok, proti kterému je přípustná nutná obrana. *Trestněprávní revue*, 2010, č. 2, s. 50

⁶⁹ KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s.122, ISBN 80-210-2198-5

za přímo hrozící útok považovat nelze, pokus zpravidla ano. Kladu důraz na slovo zpravidla, jelikož pokud útok tvoří skutkovou podstatu trestného činu, může útok hrozit již ve stadiu přípravy či ještě dále, už při projevu úmyslu spáchat trestný čin (například u osoby známé svou agresivitou), jestliže hrozí bezprostředně.⁷⁰ Musíme zdůraznit, že aplikace nauky o vývojových stádiích má skutečně pouze pomocný charakter, jelikož pokud by zákonodárce chtěl, aby hranice mezi hrozícím a přímo hrozícím útokem byla totožná s hranicí mezi přípravou a pokusem, patrně by místo termínu útok přímo hrozící použil termín bezprostřední útok.⁷¹ Dále je třeba podotknout, že o vývojových stádiích hovoříme pouze, co se týče úmyslných trestných činů.

Útok hrozí přímo (bezprostředně), jestliže podle okolností případu je jasné, že musí bezprostředně a určitě následovat za hrozbou.⁷² Jakmile již útok přímo hrozí, nemusí obránce s obranou čekat, až útočník udeří první. Iniciativa vedoucí ke vzájemnému střetnutí však musí vycházet výhradně od útočníka, neboť právě tato iniciativa určuje, kdo je útočníkem a kdo obráncem. Další průběh střetnutí, pokud byly zachovány meze nutné obrany, na vzájemném postavení nic nemění.⁷³ Podle Šámala hrozba nemusí být vyslovena, stačí, když bude z okolností případu vyplývat. Jako příklad uvádí útočníka sahajícího po zbraní.⁷⁴ V tento moment bych ráda zmínila jména Jindřich Novák, Otakar Skoupý a Ivan Špička, kteří se v několika článcích zabývají mimo jiné právě tím, v jaký okamžik má obránce začít s obranou, aby byla obrana úspěšná. Situace, v nichž lze použít násilí, dělí na sebeochranné a sebeobranné. Při sebeochranné situaci může obránce použít násilí, ale nikoli v jeho krajní formě. Při sebeobranné může použít krajní násilí, které nejspíš útočníka vážně zraní nebo usmrtí. O sebeobrannou situaci se tak bude jednat, když útočník ohrožuje zdraví nebo život obránce či třetích osob. Dále autoři rozeznávají dva způsoby řešení sebeobranné situace. Kvazisignální a multisignální. Kvazisignálním reaguje obránce na pohyb již nastalý. Při využití

---

⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 404, ISBN 978-80-7400-428-5

⁷¹ KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s.441, ISBN 978-80-7179- 082-2

⁷² SOLNAR, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti*. Podstatně přepracované a doplněné vydání, Praha: Orac, 2003, s. 151, ISBN 80-86199-74-6

⁷³ Rozh.č. 12/1983 Sb. rozh. tr.

⁷⁴ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 403, ISBN 978-80-7400-428-5

multisignálního anticipuje chování útočníka. S ohledem na reakční doby⁷⁵ se nelze účinně bránit kvazisignálním způsobem. „Ačkoli pohled obránce na situaci, má-li být úspěšný, musí být multisignální, pohled následných posuzovatelů na jeho činnost je však převážně kvazisignální.“⁷⁶

Nemůže být stanovena společná hranice mezi hrozícím a přímo hrozícím útokem pro všechny případy, jelikož vyžaduje odpovědné posouzení pro každý jednotlivý případ, přičemž navíc musíme brát v úvahu, že orgány činné v trestním řízení hodnotí nástup tohoto okamžiku ex ante.⁷⁷

V případě, kdy byl útok ukončen nebo přerušen a nebezpečí již přímo nehrozí, nemůžeme nutnou obranu připustit, jelikož jednání v tomto případě by již nebylo nutnou obranou, ale mstou a obránce by pak byl odpovědný za poruchový trestný čin. Je třeba však odlišit pouhou přestávku v útoku, po níž lze očekávat pokračování útoku, například když útočník útok přeruší k načerpání dalších sil, obstarání lepší zbraně apod.⁷⁸ Pokud útočník ze své strany učinil vše potřebné ke způsobení následku a v dalším se spolehnul na působení přírodních sil, přičemž následek ještě nenastal, útok stále trvá. Nutnou obranou je v takovém případě možné donutit útočníka, aby nebezpečí odstranil, pokud tak vůbec ještě může učinit, nebo aby alespoň zabránil dalšímu intenzivnějšímu porušení zájmu.⁷⁹

Naše právní nauka i praxe se shoduje, že ukončení útoku je třeba rozlišovat od dokonání trestného činu. Nutná obrana se tak připouští až do dokončení trestného činu. Typickým je příklad pachatele krádeže, který prchá s uloupenou kořistí do bezpečí. Věc mu může být, za použití nutné obrany, odňata. Jestliže však pachatel odchází bez lupu, jde o útok ukončený. Nehrozí již porušení nebo ohrožení chráněných zájmů, a pokud by poškozený po útočnickovi vystřelil, hodil kamenem apod., mohlo by se jednat o útok nový. Také pokud

---

⁷⁵ Např. běžný přímý úhoz může trvat i 0,1 s. Prostá reakční doba oproti tomu 0,18-0,22s., avšak v situaci nutné obrany se tato doba prodlužuje, ba dokonce může i zcela vymizet. Podrobněji: NOVÁK, Jindřich, SKOUPÝ, Otakar, ŠPIČKA, Ivan. *Sebeobrana a zákon*. 1. vydání. Praha: Klavis, 1991, s. 14-21, ISBN 80-900338-0-6.

⁷⁶ NOVÁK Jindřich., ŠPIČKA Ivan. Nutná obrana. *Střelecká revue*, 2003, č. 2, s. 56

⁷⁷ KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 123, ISBN 80-210-2198-5

⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 404, ISBN 978-80-7400-428-5

⁷⁹ KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 125, ISBN 80-210-2198-5

by lupič uprchl a poškozený našel odcizené věci po několika dnech u něj nebo u jiné osoby, nebyla by již nutná obrana přípustná, v úvahu by přicházelo nanejvýš svépomocné jednání podle občanského zákoníku.⁸⁰

Z výše uvedeného vyplývá, že nutnou obranu je třeba ukončit v momentě, kdy již pominulo nebezpečí pro chráněné zájmy, nebo v případě, že již byly porušeny, nehrozí nebezpečí vzniku dalších následků. Můžeme vyjmenovat následující případy: útok byl úspěšně odvrácen a útočník nepokračuje v útoku, útok byl úspěšný a útočník již na dalším porušování zájmů netrvá, nebo útočník dobrovolně upustil od svého jednání.

V případě pochybností, zda útok ještě trval, či již skončil, je třeba za použití zásady *in dubio pro reo* učinit závěr, že útok v době činu napadeného, který se mu bránil, trval.

4.1.4. Reálnost útoku

Ani v tomto případě nepanuje mezi našimi autory shoda. Například Novotný má za to, že „útok nemusí být skutečný“ a jednání v domnělé (putativní) obraně se posuzuje podle obecných zásad, jako by se jednalo o útok skutečný.⁸¹ Doplňuje, že pokud však jednal obránce z nedbalosti v omylu, bude odpovědný za následek podle ustanovení trestního zákoníku o trestných činech zaviněných z nedbalosti. Oproti tomu Kuchta či Kratochvíl zastávají názor odlišný. Podle těchto autorů útoky v žertu a jiné podobné útoky nemíněné vážně neohrožují zájmy chráněné trestním zákonem a nejsou tedy ani společensky škodlivé. „Útok musí skutečně existovat v realitě, nikoli pouze jen ve fantazii obránce.“⁸² Jak jsem již zmínila, reálnost (respektive nereálnost) útoku má co dočinění s putativní (domnělou) obranou, o kterou se jedná právě v případě, kdy reálný útok absentuje, avšak obránce má za to, že útok skutečně hrozí nebo trvá. Podle Kuchty a Kratochvíla nebude odpovědnost vyloučena v důsledku ustanovení o nutné obraně, jak tvrdí Novotný, nýbrž bude třeba uplatnit nauku o omylech. Jednání obránce se hodnotí jako pozitivní skutkový omyl o podmínkách vyloučení trestní

---

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ NOVOTNÝ, František, SOUČEK, Josef. a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 162, ISBN 978-80-7380-291-2

⁸² KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s. 443, ISBN 978-80-7179-082-2

odpovědnosti, vylučující obráncovo zavinění ve formě úmyslu a vědomé nedbalosti. Podstata skutkového omylu spočívá v rozporu skutečnosti s představou pachatele, v našem případě obránce. Pozitivní skutkový omyl pak spočívá v předpokládání určité skutkové okolnosti, která ve skutečnosti však není dána. V tomto případě se obráncé domnívá, předpokládá, že protiprávní útok skutečně existuje, přičemž se však v tomto mylí. V případě, že obráncé zhodnotil situaci nesprávně vlastní vinou,⁸³ přichází v úvahu jeho zavinění ve formě nevědomé nedbalosti a mohlo by dojít k odsouzení za nedbalostní trestný čin. V případě nemožnosti dovození ani nevědomé nedbalosti by tak domnělý obráncé nebyl vůbec trestně odpovědný pro nedostatek zavinění, nikoli z důvodu existence nutné obrany.⁸⁴ Výše uvedené platí i pro posuzování omylu o skutečnostech naplňujících jednotlivé znaky útoku (např. útok přímo hrozící či trvajícím). Oproti tomu v opačném případě, kdy skutečně existuje situace nutné obrany, pachatel se však domnívá, že tomu tak není, hovoříme o negativním omylu o okolnostech vylučujících protiprávnost, který má stejné důsledky jako pozitivní omyl o podmínkách zakládajících trestní odpovědnost. Protože podmínky nutné obrany objektivně existují, není možné trestný čin obranným jednáním dokonat a je třeba počítat s postižením za nezpůsobilý pokus trestného činu, k němuž jeho úmysl směřoval.⁸⁵

4.2. Podmínky obranného jednání

4.2.1. Zaměření na útočníka

Nutná obrana musí být zaměřena vůči útočníkovi. Útočníkem je míněna fyzická osoba, která svým protiprávním jednáním ohrožuje zájmy chráněné zákonem. Zásahy do práv třetích osob jsou dovoleny jen za podmínek krajní nouze, toť obecně přijímaný názor, neboť není důvod, proč by měla nezúčastněná osoba, nemající s útokem nic společného, strpět porušení svých práv a zájmů,

---

⁸³ Nevěděl, že nejde o protiprávní útok, avšak vzhledem k okolnostem případu a k osobním poměrům o tom vědět měl a mohl.

⁸⁴ KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 132-133, ISBN 80-210-2198-5

⁸⁵ SOLNAR, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti*. Podstatně přepracované a doplněné vydání, Praha: Orac, 2003, s. 153, ISBN 80-86199-74-6

zvláště když ona sama by mohla důvodně považovat obránce ve vztahu k sobě za útočníka.⁸⁶

Je třeba si ale samotný pojem „na útoku nezúčastněná osoba“ správně vyložit, jelikož existují situace, „*kdy zájmy třetích osob jsou tak propleteny s útokem, že s ním tvoří jeden celek a tyto třetí osoby již nelze patrně považovat za nezúčastněné*“.⁸⁷ Takovou situací je například užití cizí zbraně útočníkem při útoku. Zde je třeba nutnou obranu připustit s odůvodněním, že vlastník věci, pokud připustí takové její užití, musí strpět i její poškození. Pokud by o takovém užití vlastník nevěděl, může se domáhat náhrady škody po útočníkovi. Dále je třeba podotknout, že nelze připustit, aby pouhé vlastnictví použitého nástroje rozhodovalo o tom, zda má obránce jednat v mezích nutné obrany nebo krajní nouze, neboť, jak již bylo několikrát řečeno, obránce je ve stresu a časové tísní a nemá ani možnost zjišťovat, zda zbraň (či jiná věc) užitá útočníkem nepatří zrovna někomu jinému. Již Miříčka tvrdil: „*Obrana sama může směřovati nejen proti osobě útočníka, nýbrž i proti nástrojům jeho útoku, třeba patřily někomu jinému.*“⁸⁸

Útočník však nemusí jako prostředku svého útoku užít pouze věci, ale i jiné osoby. Může se jednat o osobu trestně neodpovědnou, jednající ve skutkovém omylu apod., kdy sám útočník nebude zpravidla přítomen a živý nástroj tak jedná pod psychickým donucením (*vis compulsiva*). Hovoříme o nepřímém pachatelství. Může se ale jednat i o situaci, kdy útočník bude přítomen a osobu k určitému chování donutí fyzicky (*vis absoluta*). V obou případech se jedná o problematiku „živých nástrojů“. V prvním případě, jelikož nepřímý pachatel většinou není na místě přítomen, se nutná obrana připouští i proti živému nástroji. Připouští se i v případě, kdy živý nástroj jedná proti napadenému v krajní nouzi, neboť tím odvrací nebezpečí přímo hrozící své osobě. Kdyby připuštěna nebyla, jednalo by se o znevýhodnění obránce a zvýhodnění živého nástroje a potažmo tak nepřímého pachatele, což rozhodně není v souladu

---

⁸⁶ KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 137, ISBN 80-210-2198-5

⁸⁷ Tamtéž, s. 138

⁸⁸ MIŘIČKA, August. *Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní*. 1. vydání. Praha: Všehrad, 1934, s. 82

s účelem ustanovení o nutné obraně.⁸⁹ Druhý případ v sobě v praxi skýtá především situace braní rukojmí a tzv. živých štítů, jejichž prostřednictvím se útočník snaží útok provést a dosáhnout svého cíle. Míra účasti takových osob na útoku je nižší, nejedná se z jejich strany vůbec o jednání a útočník je zpravidla na místě přítomen, obránce by tedy mohl užít nutnou obranu přímo proti němu. Ovšem objektivně živý nástroj stále stojí na straně útoku. Poškozením nástroje obránce porušuje i zájmy útočníka, neboť lidský nástroj má vůči útočnickovi nárok na náhradu škody. Navíc sám útočník se často dopouští vůči živému nástroji protiprávního útoku. Živý nástroj má sice právo nutné obrany proti samotnému útočnickovi, ale pouze v teoretické rovině, nemůže jej totiž realizovat. Což není důvodem pro vznik práva na nutnou obranu proti obránci, i když by také nebylo realizovatelné.⁹⁰ Opět není v souladu s ustanovením o nutné obraně, aby obránci nutná obrana nebyla dovolena a živému nástroji, potažmo útočnickovi, ano. Nutná obrana se tak připouští i v těchto případech. Bezpochyby má tato otázka i své etické hledisko, které by se mělo co nejvíce odrážet v respektování ustanovení o přiměřenosti nutné obrany.

Pokud dvě osoby útočí na svou tělesnou integritu navzájem a dojde alespoň k ublížení na zdraví, bude aplikováno ustanovení § 146, případně § 145 tr. zák. Dále je třeba odlišit situaci, kdy zápasí osob více a obrana střídá útok. Zde dojde k aplikaci ustanovení § 158 (trestný čin rvačky), i když ani k ublížení na zdraví nedojde. Rozdíl mezi nutnou obranou a rvačkou tkví v rozdělení stran. U nutné obrany je jedna strana v roli útočníka, druhá v roli obránce, přičemž rozhodující pro toto rozlišení je počáteční iniciativa, laicky řečeno - kdo si začal.⁹¹

I během rvačky může dojít k situacím, kdy nutná obrana vyloučena nebude, a to tehdy, když má rvačka z hlediska forem a intenzity používaného násilí určitý rámec, a jeden z účastníků tento rámec podstatně překročí. V praxi může jít o konflikt spočívající ve vzájemných fyzických útocích, jejichž povaha a intenzita ohrožuje pouze zdraví účastníků, ale neznamená žádné nebezpečí pro jejich život. Jestliže v průběhu takového konfliktu jeden z účastníků podstatně změní formu či intenzitu svého útoku tak, že začne být bezprostředně ohrožen život druhého

---

⁸⁹ KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 39, ISBN 80-210-2198-5

⁹⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s. 445, ISBN 978-80-7179-082-2

⁹¹ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 402, ISBN 978-80-7400-428-5

účastníka, lze nutnou obranu ze strany druhého účastníka připustit. Další možný způsob užití nutné obrany nastane tehdy, kdy se účastník již rvačky nechce účastnit, ale jeho rozhodnutí není ostatními respektováno. Účastník, který se již nechce rvačky účastnit, se může bránit. Jeho odpovědnost za předešlé jednání však není dotčena.⁹²

Jestliže útočí více osob a nejde přitom o rvačku, je přípustná nutná obrana proti kterémukoli z útočnicků. Sporné ale může být, kdo je hlavním útočником a na které případy spoluúčasti při útoku lze právo nutné obrany vztáhnout. Analogicky lze použít ustanovení o spolupachatelství, nepřímém pachatelství i účastenství na trestném činu, neboť jde o dovolené rozšíření práva nutné obrany. Bude tedy možné zasáhnout při splnění podmínek nutné obrany proti osobám, které spolu provádějí útok, proti organizátorovi, návodci a pomocníkovi, proti nepřímému pachateli a také proti každému ze sročených.

4.2.2. Osoba obránce

Obráncem rozumíme osobu, která svým jednáním odvrací přímo hrozící či trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem. Z dikce ustanovení § 29 vyplývá, že se nemusí jednat pouze o její vlastní zájmy, ale může odvracet i útok na zájem cizí, což je podstatou pomoci v nutné obraně, která nejen že se připouští, ale je dokonce velmi žádoucí. Subjektem může být tedy nejen samotný obránce, ale i pomocník v nutné obraně. Obránce má možnost zachovat se dvěma způsoby. Buď se bude aktivně bránit nebo naopak bude pasivní a obranu nepoužije. Obránce tak může být aktivní nebo pasivní. Oproti tomu pomocník může být pouze aktivní, v případě pasivity se o pomocníka z logiky věci nejedná. Aktivními obránci a pomocníky v nutné obraně mohou být pouze fyzické osoby, pasivním obráncem pak ale mohou být i osoby právnické, jelikož zákonem je připuštěna obrana jakéhokoliv trestním právem chráněného zájmu, a k těmto zájmům patří i práva a oprávněné zájmy osob právnických.⁹³

---

⁹² KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 86, ISBN 80-210-2198-5

⁹³ KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 144, ISBN 80-210-2198-5

Připomeňme osoby trestně neodpovědné. I tyto mohou být obránci či pomocníky, jelikož i jednání těchto osob při odvracení útoku je společensky prospěšné. V případě, kdy osoba trestně neodpovědná překročí meze nutné obrany, nebude trestně stíhána, bylo by ale možné uložit některé z ochranných opatření.⁹⁴

Vraťme se k pomoci v nutné obraně. Jak již bylo řečeno, nutná obrana je odůvodněna jednak sebeochranou a jednak prosazováním právního řádu jako celku, tedy individuálním a sociálním hlediskem. Právě druhé, sociální hledisko se promítá v tom, že lze bránit nejen sebe, ale i jiného.⁹⁵ Zabývá se tím například judikát č. 9/1980 Sb. rozh. tr., v němž je uvedeno, že jednání útočnicka namířené proti osobě jednající v nutné obraně je třeba posuzovat jako pokračování v útoku, a to nezávisle na tom, zda byl útok od počátku namířen proti osobě jednající v nutné obraně, anebo proti osobě jiné. Bude tomu tak tehdy, když osobě napadené útokem přijde na pomoc např. kolemjdoucí. Ten je pak oprávněn překonat i útok proti své osobě při splnění všech podmínek nutné obrany. Zájmy cizí osoby je zpravidla možno hájit v nutné obraně i proti její vůli (např. žena je v parku napadena a na pomoc jí přispěchá kolemjdoucí). To však neplatí v případě ohrožení zájmů, s nimiž může napadený volně disponovat (např. rodič zřejmě nebude mít zájem na násilném dopadení svého potomka, jenž si bez dovození půjčil jeho automobil).⁹⁶

4.2.3. Forma obranného jednání

Obrana zpravidla postihne útočnicka na tělesné integritě, ale může ho postihnout i pouze na majetku (např. usmrcením poštvaného zvířete).⁹⁷ Musí být tak intenzivní, aby útok spolehlivě odvrátila. Její forma tak nemusí spočívat jen v jednání čistě obranného charakteru (např. odrážení ran, ustupování), ale obránce může být v odvracení útoku aktivní a použít tak vlastně protiútok (např. údery, bodnutí), přičemž o nutnou obranu se bude jednat i v případě čistě

⁹⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s. 444, ISBN 978-80-7179-082-2

⁹⁵ DOLENSKÝ, Adolf. Nová koncepce nutné obrany (§ 13 tr. zák.). *Bulletin advokacie*, 1994, č. 1, s. 20

⁹⁶ KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 144, ISBN 80-210-2198-5

⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 404, ISBN 978-80-7400-428-5

obránného jednání, neboť i toto je schopno formálně naplnit skutkovou podstatu trestného činu (např. obránce vykrývá údery útočnicka nožem a při tom mu způsobí zranění).⁹⁸ Z útočnickem použitých prostředků může bránící se usuzovat na intenzitu útoku a velikost hrozící škody, může však použít prostředek, který má právě po ruce, přičemž nemusí být ani přibližně stejné účinnosti, rozhodující je, jakým způsobem ho použije. Obrana nemá být podstatně silnější, než je třeba, ale nelze po obránci žádat, aby dal přednost slabšímu, ale nejistému prostředku.⁹⁹

Stejně jako útok i obrana může spočívat v konání i opomenutí. Typickým příkladem opomenutí je pes, který přiběhl svému pánovi - obránci - na pomoc a ten jej neodvolal.

Též třeba připomenout, že je možno se bránit i za použití nelegálně držných prostředků, například střelné zbraně. Avšak i v případě, že obránce bude jednat v mezích nutné obrany, jeho odpovědnost za nedovolené ozbrojování nebude dotčena.

Jak bylo řečeno, je rozhodující, jakým způsobem bude obranný prostředek, nyní konkrétně střelná zbraň, použit. Nemusíme ze zbraně rovnou střílet na útočnicka, ale pokud je to možné, nejdříve bychom měli vystřelit pouze varovně. Takový varovný výstřel může i pomoci zachovat si vzdálenost od útočnicka. Nutná obrana pomocí střelné zbraně tak skutečně může být v některých případech šetrnější než užití jiného prostředku, například nože. Bohužel v dnešní době by patrně ale bylo utopistické si myslet, že každý útočnick se před nabitou zbraní skloní a útoku zanechá. Bohužel zločinci u nás často vědí, že obránce se vystřelit bojí, jelikož se obává následného trestního postihu, a proto zbraň nerespektují a ve své činnosti dále pokračují. Na bedrech orgánů činných v trestním řízení tak leží úkol vést vyšetřování a rozhodování tak, aby se slušný občan nemusel bát chovat se při řešení případů nutné obrany účinně ve smyslu reálné možné obrany a naopak, aby se útočnickům vrátil respekt z na ně namířené střelné zbraně. *„Použití střelné zbraně k útoku hrozbou je nejmírnějším prostředkem k řešení situací nutné obrany, jaký může existovat. Aby ale hrozba*

---

⁹⁸ KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 133, ISBN 80-210-2198-5

⁹⁹ Rozh. č. 41/1980 Sb. rozh.tr.

mohla působit účinně, nesmí mít darebáci téměř jistotu, že představa následků použití zbraně obránci zastaví prst na spoušti. ¹⁰⁰

4.2.4. Přiměřenost obrany

Podmínka přiměřenosti byla, jak již bylo zmíněno v kapitole o stručném historickém vývoji, v předchozím zákoně vymezena negativně slovy: „*O nutnou obranu nejde, je-li tato obrana zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku.*“ Ustanovení v sobě zahrnovalo nepoměr intenzity, prostředků i škod, což ve srovnání s nynější úpravou kladlo přílišné nároky na dokazování.¹⁰¹ Těžko odhadnout, k jakému následku útok směřuje, když to často neví ani útočník sám, o potenciálně vyšší škod tak lze jen polemizovat.

Novela zákona v roce 1993 pak ustanovení poupravila do podoby, v jaké ho známe i dnes. Tedy, že o nutnou obranu nejde, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Odstraněním podmínky proporcionality, tedy srovnávání hrozící a způsobené škody, došlo k rozšíření mezí nutné obrany. Jako problémové by se mohly zdát případy, kdy dojde ke škodě, která je ve zcela zjevném nepoměru ke škodě, která z útoku hrozila. K odůvodnění nepřípustnosti nepoužijeme proporcionalitu, ale přiměřenost. „*Samozřejmě, že to není dovolená obrana, když chromý hlídač zastřelí chlapce na švestkách. Ale k odůvodnění přece nepotřebujeme proporcionalitu. Taková obrana zcela zjevně neodpovídá „způsobu útoku“.*“¹⁰²

Někteří tvrdí, že novelou nedošlo k rozšíření mezí nutné obrany, ale naopak k jejich zúžení, jelikož termín „způsob útoku“ je užší než „povaha a nebezpečnost útoku“ a nelze tak brát v úvahu i ostatní okolnosti, jako je součinnost dalších osob či vlastnosti útočníka.¹⁰³ Avšak jazykový výklad nestačí a vycházejíce z důvodové zprávy, která si klade za úkol rozšířit meze nutné obrany a podle níž má být pod slovy „způsob útoku“ vystižena celá nebezpečnost

---

¹⁰⁰ NOVÁK Jindřich., ŠPIČKA Ivan. Nutná obrana a palné zbraně. *Střelecký magazín*, 1999, č. 11, s. 47

¹⁰¹ KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s. 446, ISBN 978-80-7179-082-2

¹⁰² DOLENSKÝ, Adolf. Nová koncepce nutné obrany (§ 13 tr. zák.). *Bulletin advokacie*, 1994, č. 1, s. 25

¹⁰³ LNĚNIČKA, Jiří. Ad "Nová koncepce nutné obrany (§ 13 tr. zák.)". *Bulletin advokacie*. 1994, č. 4, s. 14.

útoku, je třeba pod „způsob útoku“ zahrnout intenzitu obrany a útoku včetně druhu prostředků a způsobu jejich použití, vlastnosti útočnicka a obránce, jejich sílu, počet, stáří, věk, zvláštní schopnosti k útoku či obraně, součinnost dalších osob apod.

Rizika spojená s výkonem nutné obrany by měl nést útočník, avšak pouhý fakt útoku jej ještě nečiní zcela bezprávným. Jednání obránce je třeba omezit, aby nedocházelo ke zneužívání institutu nutné obrany např. za účelem msty. Důležitým omezením obránceva jednání je právě přiměřenost, která svádí k zaměňování s proporcionalitou. O totožné pojmy se ovšem nejedná. Proporcionalita, jež je vztahem mezi škodou hrozící z útoku a škodou způsobenou v obraně, je znakem krajní nouze, ne však nutné obrany. Přiměřenost je chápána jako poměr intenzity útoku a obrany.¹⁰⁴ Neúměrnost mezi napadeným a obětovaným zájmem tak nevylučuje přiměřenost obrany. Lze tak beztretně bránit i zájem méně významný, než je zájem útočnicka. Možno poranit i usmrtit na ochranu majetku, což potvrdil i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 1. 10. 2002 sp. zn. II. ÚS 317/01. Druhově odlišné zájmy navíc zpravidla ani není třeba srovnávat, jelikož útočník sice může ohrožovat jiné hodnoty než život a zdraví, ale jakmile narazí na odpor a obává se prozrazení, začne zpravidla ohrožovat i obránceův život či zdraví.¹⁰⁵

Obrana musí být tak intenzivní, aby bezpečně odvrátila útok. Kdyby tomu tak nebylo a její intenzita by byla nižší, či stejná, byla by s největší pravděpodobností neúspěšná a po obránci nelze požadovat, aby užil slabšího, nejistého prostředku. Byla-li obrana naopak úspěšná, můžeme se ptát, zda nebylo možné odvrácením útoku způsobit menší škodu než tu, ke které došlo. Zda by místo střelby do hrudníku nestačilo lehké postřelení do nohy apod. Avšak nikdo nemůže vědět, jak daná situace dopadne, ani obránce ex ante, tím spíše to nemůže vědět soud ex post. Slabší prostředek může zklamat, může útočnicka více rozdráždit a na skutečně účinnou obranu může být pozdě. Nelze tak obránci vytýkat, že nepoužil slabšího, ale nejistého prostředku a požadovat tak po něm *de facto* subsidiaritu typickou pro jednání v krajní nouzi. Samotné skutečnosti,

---

¹⁰⁴ DOLENSKÝ, Adolf. Nová koncepce nutné obrany (§ 13 tr. zák.). *Bulletin advokacie*, 1994, č. 1, s. 21

¹⁰⁵ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 407, ISBN 978-80-7400-428-5

že obránce použil zbraně proti neozbrojenému útočníkovi, či že napadený útočníka zranil a případně usmrtil, přičemž sám neutrpěl žádná zranění, neznamenají, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku.¹⁰⁶

Při posuzování přiměřenosti je možné vycházet ze srovnání ochrany poskytnuté dotčeným zájmům trestním zákoníkem, neboť jak jednání obránce, tak útočníka má často znaky trestného činu. Tak například za trestný čin krádeže formou vloupání, se kterým se pachatel souběžně dopustí porušování domovní svobody podle § 178 odst. 2 tr.zák., umožňuje zákon uložení trestu odnětí svobody až na tři léta. Za způsobení těžké újmy na zdraví z nedbalosti podle § 147 odst. 1 oproti tomu zákon umožňuje uložení tohoto trestu pouze do dvou let.¹⁰⁷

Třeba připomenout a zdůraznit, že nelze stanovit přesně určité pravidlo. Přiměřenost obrany a útoku v sobě zahrnuje řadu komponentů a při jejím posuzování je třeba přihlížet ke všem okolnostem konkrétního případu.

4.2.4.1 Subjektivní hledisko posuzování přiměřenosti

Obrana nesmí být způsobu útoku zcela zjevně nepřiměřená. Může tak být nepřiměřená, ba dokonce i zjevně nepřiměřená a stále bude přípustná. K překročení hranic dojde až s nepřiměřeností zcela zjevnou. Zcela zjevné je to, co je očividné a nepochybné. Nicméně to, co je zcela zjevné je subjektivní. Nabízí se tedy otázka, zda přiměřenost posuzovat z hlediska objektivního, tedy jak se situace jevila průměrným občanům, nebo z hlediska subjektivního, tedy jak se jevila obránci v době útoku. Druhé hledisko lze považovat za správné, neboť průměrný občan neexistuje, existuje vždy jen konkrétní osoba s určitými vlastnostmi. Kdyby tedy obránce jednal podle průměrného úsudku způsobem nepřiměřeným, byl by stíhán vlastně za to, že není průměrným občanem, ale že má vlastnosti a schopnosti podprůměrné.¹⁰⁸ Pro posouzení přiměřenosti lze tato hlediska spojit nebo požadovat splnění kteréhokoli z nich. Každé hledisko má však své výhody i nevýhody. Teorie a praxe v zahraničí vychází nejvíce z teorie

---

¹⁰⁶ Srov. 25/1976, 47/1995 a 14/1999 Sb. rozh. tr

¹⁰⁷ DOLENSKÝ, Adolf, NOVOTNÝ, František. Nutná obrana a automatická obranná zařízení. *Trestní právo*. 1998, č. 1, s. 8

¹⁰⁸ VOKOUN, Rudolf. *Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze*. 1.vydání. Praha: UK Praha, 1989. s. 41

objektivní, modifikované subjektivními prvky.¹⁰⁹ Naše teorie a praxe se přiklání spíše na stranu subjektivního hlediska, což potvrdil i Nejvyšší soud ve svém usnesení, když konstatoval, že o zcela zjevně nepřiměřené obraně lze uvažovat především za situace, kdy obránce použije proti útočníkovi takové prostředky a tím způsobem, že to zcela jasně, očividně a nepochybně neodpovídá okolnostem charakterizujícím způsob útoku. Obrana je zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, pokud podle poznatků a úsudku bránící se osoby, k jejímuž psychickému stavu vyvolanému útokem je třeba rovněž přihlížet, není potřebná k odvrácení útoku a kromě toho též tehdy, je-li obrana zcela neúměrná intenzitě a významu útoku.¹¹⁰

Při posuzování přiměřenosti tak orgán činný v trestním řízení, nejčastěji soud, musí vycházet ze skutečného stavu věci, tedy zda skutečně existoval útok odůvodňující nutnou obranu a zda tato nebyla zcela zjevně nepřiměřená. Vedle toho však musí projevit i určitou dávku empatie a vžít se do postavení obránce v době útoku.

Nelze však zaujmout výhradně subjektivistický přístup, jelikož by mohlo dojít k ospravedlnění závažných chyb obránce, spočívajících např. v hrubé nepozornosti a ve špatném zhodnocení situace, v důsledku čehož by bránící se osoba neodpovídala za následky, pokud by obrana byla v souladu s jejími mylnými představami.¹¹¹ Dále by absolutizace tohoto hlediska mohla vést ke zneužívání institutu nutné obrany v tom smyslu, že obránci by mohli ve výpovědi své představy o způsobu útoku dodatečně upravovat tak, aby odpovídaly jejich jednání. Pokud by byly rozhodující představy obránce o situaci, záleželo by tak na jeho tvrzení a těžko dokazovat, že takové představy ve skutečnosti neměl.¹¹²

---

¹⁰⁹ Srov. VOKOUN, Rudolf. *Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze*. 1.vydání. Praha: UK Praha, 1989. s. 35-37

¹¹⁰ Rozh. č. 20/2008 Sb. rozh. tr.

¹¹¹ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 407, ISBN 978-80-7400-428-5

¹¹² VOKOUN, Rudolf. *Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze*. 1.vydání. Praha: UK Praha, 1989. s. 43

4.3. Vybočení z mezí nutné obrany (exces)

Vybočením z mezí nutné obrany (excesem) se rozumí stav blízký nutné obraně za předpokladu, že některé její podmínky nebyly plně dány. Rozlišujeme dva druhy excesu. Exces intenzivní, týkající se míry obranného zákroku, a exces extenzivní, týkající se doby zákroku. V literatuře se můžeme setkat i s pojmy excesu jarého (či stenického) a excesu chabého (či astenického), o kterých už byla zmínka ve druhé kapitole. Konkrétně druhý jmenovaný se promítl i do dále zmíněných skutkových podstat zabití a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky.

4.3.1. Exces intenzivní

Obránce se dopouští intenzivního excesu v případě, že jeho obrana je zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, jinak řečeno se jedná o exces co do míry obranného zákroku. Může se jednat jak o poměr v intenzitě, tak i ve způsobené škodě, v té však pouze v případě extrémního nepoměru. Aby se skutečně jednalo o intenzivní exces, musí dojít k činu obránce, jenž zcela jasně, očividně a nepochybně neodpovídá všem rozhodným okolnostem charakterizujícím způsob útoku. Obránce může jednat nepřiměřeně, ba dokonce zjevně nepřiměřeně a stále bude jednat v mezích nutné obrany. Na tomto místě třeba připomenout, že použití zbraně proti neozbrojenému útočníkovi ještě neznamená, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou.¹¹³ Stejně tak pod intenzivní exces nespadá situace, kdy se napadený útoku nevyhnul útekem, přestože tak mohl učinit, anebo že ne zvolil mírnější způsob obrany, pokud použitá (intenzivnější) obrana ještě nevybočila z mezí přiměřenosti.¹¹⁴ Zajímavý případ, kdy se též nejedná o vykročení z mezí nutné obrany a o kterém se zmiňuje i Šámal, rozhodoval Nejvyšší soud a ve svém rozhodnutí uvedl, že jestliže byl útok vůči napadenému veden ze strany útočníka opakovaným házením kamenů sice z větší vzdálenosti, avšak takovou intenzitou a tak velkými kameny, že mu hrozilo způsobení i závažného zranění, přičemž tento útok stále trval, nejde o vybočení z mezí nutné obrany, pokud napadený jako jediného účinného prostředku k odvrácení takového útoku použil střelné zbraně tak, že vystřelil ve směru na útočníka, kterého zasáhl a způsobil mu smrtelné

---

¹¹³ Rozh. č. 47/1995 Sb. rozh. tr.

¹¹⁴ Rozh. č. 20/2008 Sb. rozh. tr.

zranění, zvláště když tomu předcházelo několik neúčinných výstražných výstřelů.¹¹⁵

4.3.2. Exces extenzivní

Tohoto excesu se obránce dopustí v případě nerespektování časových podmínek nutné obrany, jinak řečeno se tedy jedná o exces co do doby zákroku. Prakticky se jedná o dva případy: obrana byla provedena předčasně nebo naopak v době, kdy útok již skončil. Co se týče prve uvedeného případu, Jelínek zastává názor, že při předčasné obraně o nutnou obranu nejde a nejde tak ani o překročení jejích hranic.¹¹⁶ Oproti tomu podle Novotného o extenzivní exces jde i tehdy, pokud útok bezprostředně nehrozil.¹¹⁷ Co se týče útoku již skončeného, Solnař má za to, že v případě, kdy již nehrozí nebezpečí, nelze v obráncově opožděném jednání vidět exces z mezí nutné obrany, neboť se jedná o odvetu, nikoli o nutnou obranu. Dodává ale, že takovýto čin je zpravidla vykonán v silném rozrušení (§ 41 písm. a) tr. zák.), a proto se analogicky podle našeho práva dojde k závěru, jako kdyby tu došlo k překročení mezí nutné obrany.¹¹⁸ Příkladem extenzivního excesu uvedme rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 13.2. 1978, sp.zn. 11 To 1/78 č, v němž šlo o případ, kdy se obránce nejprve přiměřeně bránil útočníkům, kteří vnikli na jeho dvorek, vytlačil je ze dvora na ulici, ale když se dali na útěk, pronásledoval je a jednomu z nich způsobil bodnutím smrtelné zranění. Jeho jednání bylo posouzeno jako vypořádání se s útočníkem, jelikož časová podmínka nebyla splněna.

Je třeba dodat, že může dojít k situaci, kdy obránce překročí mez jak časovou, tak přiměřenosti. Může tedy dojít k případům, kdy se bude jednat o intenzivní i extenzivní exces zároveň. I zde bych poukázala na konkrétní rozhodnutí Krajského soudu v Bratislavě ze dne 8. 10. 1951, sp.zn. 6 Tk 445/51. Podle zjištěného skutkového stavu se obviněný připletl v hostinci do sporu mezi

---

¹¹⁵ Rozh. č. 48/2007 Sb. rozh. tr.

¹¹⁶ JELÍNEK, Jiří., a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 255, ISBN 978-80-87212-24-0

¹¹⁷ NOVOTNÝ, František. *Právo na sebeobranu: Jak se smíme bránit?*. 1. vydání. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2006, s. 127, ISBN 80-86920-10-0

¹¹⁸ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti*. Podstatně přepracované a doplněné vyd., Praha: Orac, 2003, s. 155, ISBN 80-86199-74-6

poškozeným a třetí osobou. Poškozený obviněného odstrčil a otočil se k němu zády. Vtom obviněný vytáhl svůj kapesní nožik a bodl poškozeného do levé lopatky. Poškozený se otočil a chytil obviněného rukou za tvář, chtě mu zabránit v dalším útoku. Obviněný ho však přesto znovu bodl do levé ruky a boku a poté se vzdálil. V tomto případě soud vyslovil, že obviněný v nutné obraně nejednal, jelikož útok proti obviněnému - pokud by vůbec bylo možné spatřovat útok v pouhém odstrčení - už byl skončen, tedy nehrozil, ani netrval. Stejně tak, pokud by se obviněný skutečně domníval, že mu hrozí další útok, vícere bodnutí poškozeného nožem nebylo přiměřenou obranou proti útoku, kterým bylo odstrčení rukou.

4.3.3. Právní důsledky excesu

Exces, ať už extenzivní či intenzivní, je protiprávním, pro společnost škodlivým jednáním trestným podle skutkové podstaty, která byla takovým jednáním naplněna. Jednání obránce, který překročil meze nutné obrany, je tedy třeba právně kvalifikovat podle příslušné skutkové podstaty zvláštní části trestního zákoníku. Může se jednat jak o trestný čin nedbalostní (např. obránce nepředpokládá, že jím vedený úder pachatele usmrtí), tak o trestný čin úmyslný (obránce dále napadá útočnicka i po skončení útoku).

České trestní právo nemá žádnou skutkovou podstatu, která by privilegovala překročení mezi nutné obrany, nicméně ve zvláštní části trestního zákoníku nalezneme skutkové podstaty trestných činů zabití podle §141 a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky podle § 146a, které je možno za určitých okolností na vybočení z mezí nutné obrany aplikovat a které mají aplikační přednost před ustanovením uvedenými níže.¹¹⁹ Trestní zákoník jako jednu z polehčujících okolností uvádí v § 41 písm g), *spáchal-li někdo trestný čin odvraceje útok, aniž byly zcela splněny podmínky nutné obrany*. Tato polehčující okolnost v sobě zahrnuje všechny případy excesu. Dále podle § 41, tentokrát písm b) *soud přihlédne jako k polehčující okolnosti zejména k tomu, že pachatel spáchal trestný čin v silném rozrušení, ze soucitu nebo z nedostatku životních zkušeností*. I toto ustanovení lze při posuzování obránceva jednání využít. V úvahu dále připadají i instituty přičetnosti a zmenšené přičetnosti v § 26 a 27,

---

¹¹⁹ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 408, ISBN 978-80-7400-428-5

pokud by je obránce svým rozrušením v okamžiku jednání naplnil. Skutečnost, že obránce spáchal trestný čin odvraceje útok, aniž byly zcela splněny podmínky nutné obrany, může být také důvodem pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody podle ustanovení § 58 odst. 6 tr. zák. A jako poslední možnost zmiňme upuštění od potrestání, jímž soud vyslovuje vinu pachatele za spáchání trestného činu, avšak neuloží žádný trest.

Je třeba podotknout, že stejně jako posuzování nutné obrany samotné, tak i posuzování případů překročení mezí nutné obrany má velký vliv na veřejné mínění, právní jistotu občanů a potažmo jejich pohled na celý institut. Je proto více než nutné, aby orgány činné v trestním řízení důkladně prověřovaly každý konkrétní případ, a je na soudech, aby vykládaly abstraktní pojmy v zákoně uvedené tak, aby posílily důvěru občanů v jejich rozhodování, a tak, aby občan nemusel stále pochybovat o tom, co ho čeká, pokud meze nutné obrany překročí.

Znovu bych připomněla vládní návrh trestního zákoníku z roku 2004, který navrhoval, že *„ten, kdo odvrací útok, aniž byly zcela splněny podmínky nutné obrany, není trestný, jednal-li v silném rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku způsobeném útokem“*. Jak víme, tato iniciativa byla nakonec zamítnuta. Dolenský má za to, že ustanovení o beztrestnosti nebo privilegované trestnosti některých případů excesu není nutné, jelikož taková ustanovení jsou potřebná tam, kde jsou meze nutné obrany stanoveny úzce, ale: *„Co je lepší: stanovit široké meze nutné obrany, ale jejich překročení pokládat za trestné (s polehčující okolností), nebo stanovit je úzce a trestat některá překročení, byť mírněji? Odpověď je nabíledni.“*¹²⁰ Kuchta souhlasí a doplňuje možnost případného zneužívání takové úpravy, jelikož v praxi by bylo velmi těžké prokazování, zda se v konkrétním případě jednalo o afekt ve formě vzteku, nenávisti, rozrušení nebo úleku, přičemž ani znalecké posudky by patrně řešení nepřinesly, jelikož obráncův psychický stav nelze úspěšně zkoumat ex post.¹²¹

---

¹²⁰ DOLENSKÝ Adolf. Překročení hranic nutné obrany. *Všehrd*, 1993, č.3, s. 24

¹²¹ KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 174, ISBN 80-210-2198-5

5. Automatická obranná zařízení

Používání automatických obranných zařízení není ve světě vůbec novinkou, ba naopak. Můžeme se s nimi setkat již v letech dávno minulých, ať už se jedná o nástražná mechanická zařízení k ochraně hrobek ve starověkém Egyptě či Číně, o nastražené kuše ve středověké západní Evropě nebo nástražné pistole proti zlodějům slepic v ponapoleonské Francii.¹²² Ani v těchto dobách se naši předci nevyhnuli, stejně jako my, diskuzím o humánnosti a oprávněnosti jejich použití. Vraťme se ovšem do současnosti.

Hruška a Bureš definují automatická obranná zařízení jako „*zařízení jakékoliv konstrukce mající charakter nástrahy, na bázi mechanické, plynové, palné zbraně, expanzního přístroje, využívající elektrickou energii, obsahující jed a další možné komponenty, instalované s cílem odvracení budoucího útoku pachatele směřujícího na některý ze zájmů chráněných trestním zákonem*“.¹²³ V učebnici trestního práva pak můžeme nalézt výklad odlišně podaný a sdělující, že automatická obranná zařízení, kterými může být vetřelec omezen na svobodě, postřelen apod., jsou instalována do různých objektů a prostorů za účelem ochrany života, zdraví, majetku a dalších zájmů.¹²⁴

Samotná automatická obranná zařízení můžeme rozdělit do několika skupin. První skupinou jsou automatická signalizační zařízení, typicky sirény, které si kladou za cíl pouze upozornit na narušení zabezpečeného objektu. Z povahy a účelu daného zařízení zde o trestní odpovědnosti instalujícího nemůže být ani řeč.

Druhá skupina v sobě zahrnuje obranná zařízení typu například ostnatého drátu nebo střepin na zídce, které mají za cíl odradit útočníka od dalšího protiprávního konání, případně jej poranit. Stejně jako předchozí skupina i tato je neletální povahy, navíc obvykle bývá již na první pohled vidět, že plot je způsobilý poranit osobu, která jej chce překonat. Stejně jako v předchozím případě trestní odpovědnost nepřichází v úvahu, jelikož kdybychom oprávněné

---

¹²² AUTOR NEUVEDEN. *Střílející nástrahy*. Střelecká revue, 1996, č. 3, s. 12

¹²³ HRUŠKA Jiří, BUREŠ Radek. *Použití automatických obranných zařízení z pohledu trestního práva*, *Trestní právo*, 2010, č. 7-8, str. 6

¹²⁴ NOVOTNÝ, František, SOUČEK, Josef. a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 163, ISBN 978-80-7380-291-2

osobě zakázali chránit si své zájmy tímto způsobem, de facto bychom jí zakázali chránit si svůj majetek oplocením a oddělit ho tak od veřejně přístupných míst.¹²⁵

Třetí kategorií jsou zvířata, typicky strážní psi, jejichž úkolem je prvotně útočníka odradit štěkotem a popřípadě mu zabránit v porušování chráněného zájmu. Otázkou je, zda tato subsumpce pod automatická obranná zařízení je vůbec vhodná, jelikož s přijetím zákona 89/2012 Sb., občanského zákoníku účinného od 1. 1. 2014 již zvíře není věcí. Ovšem v určitých ohledech podstatu automatického obranného zařízení naplňuje, spokojme se tedy s pojetím zvířete jako automatického obranného zařízení *sui generis*. Měli bychom ale rozlišovat, zda se zvíře nachází uvnitř objektu zabezpečeném tak, že do něj nelze vniknout „omylem“, nebo chrání objekt, do kterého lze vniknout mnohem snadněji než v případě prvním. K první situaci si představme psa puštěného na volno v bytě s bezpečnostními dveřmi. Nelze se tak dovnitř dostat jinak než úmyslným konáním a osoba (útočník) musí počítat s tím, že v bytě se může nacházet zvíře, které zaútočí. Pokud by pes útočníka usmrtil, nebyl by jeho vlastník trestně odpovědný, alespoň ne za úmyslný trestný čin. Pokud by však útočník vnikl do bytu za účelem páchání trestné činnosti i přes výstražné působení psa, nebude vlastník odpovědný ani za trestný čin nedbalostní.¹²⁶ Ve druhém případě si představme psa na oplocené zahradě, přičemž víme, že plot nepředstavuje nijak těžkou překážku a může být tak víceméně kýmkoli překonán, třeba i větším dítětem. Pokud chce majitel eliminovat svoji případnou trestní odpovědnost, měl by plot dostatečně zabezpečit a opatřit rovnoměrně po celém obvodu výstražnými tabulkami, které na psa upozorňují. Pokud tak učiní, nelze ho volat k trestní odpovědnosti. Ač se to může zdát jakkoli tvrdé v případě, že pes poraní či usmrtí dítě, které takový plot překonalo, v tomto případě bude třeba zjišťovat, zda osoby vykonávající nad dětmi dohled, tento dohled nezanedbali.¹²⁷ Nemohu tak souhlasit s Jelínkem, podle něhož, pokud pes poraní či usmrtí osobu, která třeba i neoprávněně vnikla na cizí pozemek řádně označený výstražnými tabulkami, je majitel psa trestně odpovědný.¹²⁸ Já jako majitel a držitel psa, který

---

¹²⁵ GAŇA, Stanislav. Niekoľko poznámok k automatickým obranným zariadeniam, *Justičná revue*, 2009, č. 12, s. 1381

¹²⁶ DOLENSKÝ, Adolf. NOVOTNÝ, František. Nutná obrana a automatická obranná zařízení. *Trestní právo*. 1998, č. 1, s. 10.

¹²⁷ Tamtéž

¹²⁸ JELÍNEK Jiří. *Jak zabezpečit byt, dům, chatu, automobil*. 1. vydání. Praha: Grada publishing, 2000, s. 56, ISBN 80-7169-931-4

pro mě nikdy nebyl a nebude věcí, nýbrž nejlepším přítelem, ho v duchu ustanovení občanského zákoníku o smysly nadaném živém tvorů přeci nemohu držet permanentně uvázaného (či dokonce v kleci) jen proto, aby případný pachatel nepřišel k újmě.

Poslední skupinu představují automatická obranná zařízení v pravém slova smyslu, tak jak se ihned vybaví většině občanů. Jedná se tak o různá letální i neletální zařízení například v podobě samostřelů či loveckých pastí, jejichž problematikou se v této kapitole zabývám především.

5.1. Přípustnost automatických obranných zařízení

Problematika automatických obranných zařízení není v našem právním řádu upravena. Z čl. 2 odst. 3 Listiny, potažmo ze zásady *que lex non prohibet debent permissa videri*, bychom mohli vyvodit oprávněnost a tedy dovolenost instalace takového zařízení. Jak už to však bývá, každá mince má dvě strany a názory na trestnost instalace a případnou právní odpovědnost se nejen u nás, ale i v zahraničí dosti odlišují, od kategorického odmítnutí ve francouzském trestním právu po jejich obecnou přípustnost v trestním právu německy mluvících zemí.¹²⁹ Za české autory zabývající se touto problematikou bych zmínila především jména jako Solnař, Kuchta, Dolenský s Novotným a Hruška s Burešem. A samozřejmě i další. Někteří se s názory druhých ztotožňují, někteří již méně. Všichni jmenovitě uvedení autoři se shodují na následujících námitkách proti automatickým obranným zařízením:

- a) ustanovení o nutné obraně na automatická zařízení nedopadá. Jde o analogii nutné obrany.
- b) Instalování automatických obranných zařízení není v souladu s podmínkami nutné obrany, protože zde není přímo hrozící útok, ale nejistý útok budoucí.
- c) Automatická obranná zařízení představují nebezpečí i pro toho, kdo do objektu vstoupí oprávněně nebo aspoň bez zlého úmyslu.
- d) Automat nemůže diferencovat svou funkci podle povahy útoku.

---

¹²⁹ DOLENSKÝ, Adolf. NOVOTNÝ, František. Nutná obrana a automatická obranná zařízení. *Trestní právo*. 1998, č. 1, s. 8.

Ad a) Jedná se o analogii *in bonam partem*, v tomto případě ve prospěch obránce. Takováto analogie je v trestním právu dovolena, jak jsem již zmínila ve třetí kapitole, výčet okolností vylučujících protiprávnost není taxativní. Proto ani autoři, ani já nevidím důvod, proč by automatická obranná zařízení měla být na základě první námitky pokládána za nedovolená.

Ad b) Druhá námitka se opírá o skutečnost, že zařízení je nastraženo ještě předtím, než útok vůbec hrozí, a z časového hlediska by se mělo jednat tedy o předčasnou nutnou obranu, respektive extenzivní exces. S tím se však opět nemůžeme ztotožnit, jelikož obránce programuje zařízení dopředu tak, aby obrana reagovala až na případný útok. Dále můžeme argumentovat obecnou dovoleností přípravy k obraně, kterou konstatoval i Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí sp. zn. 7 Tdo 461/2004: „*Není podmínkou nutné obrany ve smyslu §13 tr. zák. (dnes § 29 tr. zák.), aby se ze strany obránce jednalo o náhlé či nepřipravené jednání, které je jen okamžitou reakcí na situaci vyvolanou útokem.*“ Ráda bych dodala, že útočník je k porušení chráněných zájmů připraven, jak bylo řečeno, na jeho straně jsou nepopíratelné výhody, a proto by mi přišlo scestné po obránci striktně požadovat, aby on byl nepřipraven.

Ad c) Možnost, že dojde ke zranění jiných osob, než proti kterým je zařízení instalováno, například dětí či příslušníků integrovaného záchranného systému, obránce zpravidla bere v úvahu a důsledkem je právě rozmístění nejrůznějších výstražných tabulek, textových i obrázkových. Ale nejen to. Oplocení, zámky a jiné bezpečnostní prostředky mají za účel pachateli (či jiným osobám) zamezit v dalším postupu, aby automatické obranné zařízení nebylo vůbec aktivováno. Čím více takových překážek je přítomno, tím větší úsilí musí pachatel vykonat, aby se k zařízení vůbec přiblížil. Z takového jednání můžeme soudit, že pachatel nedbá žádných varování, a na druhé straně, že obránce učinil maximum pro to, aby zabránil škodě na svém majetku, ale zároveň i maximum proto, aby k aktivaci zařízení a potažmo poranění pachatele nedošlo. Pokud by se tak však stalo, neměli bychom obránce za předpokladu, že byl objekt řádně označen a zabezpečen, volat k trestní odpovědnosti (a to ani z nedbalosti) ani v případě, že se do objektu dobývají osoby bez zlého úmyslu.¹³⁰ V případě

---

¹³⁰ HRUŠKA Jiří, BUREŠ Radek. Použití automatických obranných zařízení z pohledu trestního práva, *Trestní právo*, 2010, č. 7-8, str. 13

děti, jak už jsem zmínila, je třeba se zabývat otázkou, zda nad nimi rodiče nezanedbali dozor. O trestní odpovědnosti, a to zpravidla v nedbalostní formě, budeme hovořit, pokud by objekt dostatečně zabezpečen nebyl, nebo by došlo k zásahu Integrovaného záchranného systému a došlo k poranění vniknuvší osoby. V tomto směru můžeme souhlasit s H. H. Jeschekem, který říká, že rizika s pojená s automatickými obrannými zařízeními jdou k tíži toho, kdo se tímto způsobem brání.

Ad d) Nedostatek regulace a potažmo zcela zjevně nepřiměřené obrany je jistě námitkou opodstatněnou, avšak nemyslím, že by z tohoto důvodu měla být automatická obranná zařízení zavrhnuta. Aby byla splněna podmínka nutné obrany, musí zařízení působit v jejích mezích, což se může zdát obtížné, pokud možnost regulace chybí. Avšak na druhou stranu právní řád nevyžaduje, aby se obránce v době útoku nacházel na místě a s útočníkem se utkal „tváří v tvář“. Budu se opakovat, ale i zde se hodí zmínit Jescheka a rizika jdoucí k tíži toho, kdo se takovým způsobem brání. Proč tato zařízení odmítat generálně z toho důvodu, že mohou reagovat nepřiměřeně? Z logiky věci vyplývá, že mohou reagovat i přiměřeně (a o toto se obránce snaží). Pokud odmítat, tak pouze v konkrétním případě, protože každý případ je individuální a je třeba hodnotit konkrétní situaci v konkrétních podmínkách. Co se týče trestní odpovědnosti, působí-li obranné zařízení v mezích nutné obrany, trestní odpovědnost nevzniká. Pokud by reakce zařízení v mezích nutné obrany nebyla, pak ten, kdo zařízení instaloval, bude odpovídat za ublížení na zdraví nebo usmrcení, a to zpravidla z nedbalosti.¹³¹ I zde se míra zavinění může snižovat v důsledku užití různých varovných prostředků.

Výše jsem se zmínila dokonce o usmrcení. Odpověď na otázku, zda může dojít k usmrcení, aniž by byl ten, kdo zařízení instaloval, trestně odpovědný, se může zdát na první pohled ne zcela humánní. Nyní však budu citovat některé autory. Podle Dolenského s Novotným: „*Kdo jde krást, už konečně musí počítat s tím, že při tom může být i usmrčen.*“¹³² Solnař tvrdí: „*Možno poranit i usmrtit*

---

¹³¹ NOVOTNÝ, František, SOUČEK, Josef. a kol. *Trestní právo hmotné*. 3.vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 165, ISBN 978-80-7380-291-2

¹³² DOLENSKÝ, Adolf. NOVOTNÝ, František. *Nutná obrana a automatická obranná zařízení. Trestní právo*. 1998, č. 1, s. 10

na ochranu majetku.“¹³³ Já souhlasím a dodávám, že je povolena obrana, jež spolehlivě útok odvrátí. Nemůžeme předem vyloučit, že v konkrétním případě obranou spolehlivě odvracející útok nemůže být právě smrt útočníka. Ano, útočník není zcela bezprávný, ale nelze na něj brát ohledy v takové míře, aby se zásada humanismu ve svém důsledku stala nehumánní vůči řádným občanům.

K obranným zařízením bych dále doplnila, že stejně jako u nutné obrany se lze bránit i prostředky, k nimž je vyžadováno určité povolení, ale stejně tak se ten, kdo takovéto zařízení instaloval, nevyhne nebezpečí stíhání z důvodu neoprávněného držení takového prostředku (např. nedovolené ozbrojování). V souvislosti s touto problematikou bych zmínila zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu, který rozděluje zbraně do 4 kategorií. Tento zákon obsahuje přímo termín „střelná nástrahová zařízení“ a tyto zařazuje do kategorie A, konkrétně mezi zakázané zbraně. Legální definici střelného nástrahového zařízení ale v tomto zákoně nenalezneme. Zbraň kategorie A, v našem případě tedy střelné nástrahové zařízení, je zakázáno nabývat do vlastnictví, držet nebo nosit, ovšem s 5 výjimkami, které může udělit Policie ČR. Ani jedna z těchto výjimek se však netýká ochrany soukromých chat, obchodů apod. Není tedy možné být legitimním držitelem střelného nástrahového zařízení na bázi palné zbraně za účelem ochrany svého majetku, z čehož můžeme vyvodit, že již samotná instalace obranného zařízení na principu palné zbraně zakládá právní odpovědnost, k jejíž zániku nedojde ani v případě, že by zařízení působilo v mezích nutné obrany.

V otázce, zda není třeba problematiku automatických obranných zařízení výslovně upravit v zákoně, se přikláním k názoru Hrušky s Burešem a domnívám se, že dostačující je důsledné aplikování zásady „co není zákonem zakázáno, je pokládáno za dovolené“. Orgány činné v trestním řízení však musí citlivě posuzovat splnění či nesplnění podmínek nutné obrany a vedle objektivního hlediska přiměřenosti obrany způsobu útoku hodnotit také především hledisko subjektivní. Samozřejmostí je přihlídnutí ke všem okolnostem případu.¹³⁴

---

¹³³ SOLNAŘ Vladimír. *Základy trestní odpovědnosti*. 1.vydání. Praha: Academia, 1972, s. 105

¹³⁴ HRUŠKA Jiří, BUREŠ Radek. Použití automatických obranných zařízení z pohledu trestního práva, *Trestní právo*, 2010, č. 7-8, str. 15

Podle stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2009, sp. zn. Tpjn 303/2008, „*instalace a použití automatického obranného zařízení, jehož účelem je odvrátit možný nebo předpokládaný budoucí útok na zájem chráněný trestním zákonem na určitém místě bez součinnosti obránce (např. nástražné systémy, samostříly, zapojení elektrického proudu do mříží či kovového oplocení nemovitosti), samo o sobě nevyklučuje naplnění podmínek nutné obrany*“. Avšak judikatura ani soudní praxe není jednotná, orgány činné v trestním řízení ne vždy postupují v duchu výše popsaného a celý problém je v současnosti hojně medializován. Jak už to tak ale bohužel bývá, ve většině médií se občan setká pouze s případy, kdy na lavici obžalovaných zasedl obránce, a proto jsem nabyla dojmu, že sami občané mají obavu, aby se na jeho místě neocitli též. Abych ovšem neskončila pouze u polemiky a zjistila skutečný pohled občanů, vytvořila jsem krátký dotazník. Stejný dotazník jsem předložila i příslušníkům Policie ČR, jelikož jsem chtěla zjistit, jak se tato problematika jeví očím občana laika a očím osob, které by přeci jen měly mít o automatických obranných zařízeních větší povědomí.

5.2. Dotazník

Mnou vytvořený krátký jednoduchý dotazník pro laickou veřejnost byl zveřejněn na internetových stránkách www.vyplnto.cz, dotazník pro příslušníky Policie ČR pak na www.survio.com.¹³⁵ Jelikož běžným uživatelem internetu je především mladší generace a mým cílem bylo zjistit pohled na automatická obranná zařízení napříč generacemi, některé dotazníky jsem vytiskla a předložila občanům o dvě generace starším, nežli jsem já. Dotazník jsem zvolila v podobě polouzavřených otázek, jelikož jsem tak chtěla docílit větší návratnosti a zároveň nevzít respondentům možnost vlastního širšího vyjádření.

Celkem dotazník pro laickou veřejnost vyplnilo 111 respondentů, z čehož většina (66,36 %) byly ženy. Nejvíce zastoupená věková kategorie byla mezi 25 - 30 lety (30,63 %). Nepatrná většina (51,35) respondentů dosáhla vysokoškolského vzdělání. Oproti tomu druhý dotazník vyplnilo 45 policistů, z čehož 75,56 % byli muži, což je pochopitelné vzhledem k procentuálnímu zastoupení žen u Policie

¹³⁵ Grafické znázornění výsledků dotazníku je přístupné na <http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/36974/> a <http://ulozto.cz/xeQsuKqP/pohled-prislusniku-policie-cr-na-automaticka-obrana-zarizeni-1-pdf>

ČR. Většinu respondentů (57,7 %) bylo přes 40 let, byli tedy tzv. ve středním věku. Ze vzdělání bylo zastoupeno pouze vysokoškolské (44,44 %) a střední s maturitou (55,56 %)

Na základě vyhodnocených odpovědí mohu konstatovat, že nezanedbatelné procento (40,54 %) respondentů laiků (dále jen respondent) si myslí, že nelze v mezích zákona použít automatické obranné zařízení při ochraně svého majetku. Totéž si myslí i víceméně stejné procento (42,22) policistů, přičemž jeden doplňuje: *„Obávám se, že při současných zákonech panujících v České republice nelze použít takovéto zařízení v souladu se zákonem. Práva lidí páchající trestnou činností jsou ošetřena lépe než práva lidí, kteří žijí počestným životem, jejich práva se při poškození nikdo nezabývá.“*

Valná většina respondentů (83,33 %) nezná nikoho, kdo by měl zabezpečit majetek automatickým obranným zařízením. Z toho lze usuzovat, že ani občané nezapočítávají do automatických obranných zařízení psa, jelikož pokud by tak činili, procento by bylo s velkou pravděpodobností mnohem nižší. V druhém dotazníku se opět procenta příliš neliší od prvního dotazníku.

Na otázku, zda souhlasí s používáním automatických obranných zařízení, odpovědělo 72,97 % respondentů ano, ale u odpovědi na otázku, zda by osobně zařízení použili, se procento odpovědí ano snížilo téměř o 20 %. S používáním souhlasí 62,22 % policistů, ale u odpovědi na otázku, zda by je sami použili se odpověď ano též snížila o téměř 20 %.

V dotazníku jsem položila jednu nepovinnou otevřenou otázku, a to z jakého důvodu respondent souhlasí, či nesouhlasí s používáním automatických obranných zařízení. Pro mě poměrně překvapivě se k této otázce bylo ochotno vyjádřit 53 respondentů, tedy bezmála polovina. Jako důvod svého nesouhlasu uvedlo nejvíce (7) respondentů možnost zranění nevinné osoby. Mnohem více respondentů (37) se vyjádřilo k důvodu, proč s používáním těchto zařízení souhlasí. 15 respondentů odpovědělo stručně, že zkrátka každý má právo bránit svůj majetek. 4 respondenti dávají najevo nedůvěru v ochranu státními orgány. *„Protože je na světě čím dál víc grázlů a policie s tím nic nedělá, tudíž nám nezbyvá než sebe, své blízké a majetek chránit jinak.“* Další 4 se ztotožňují

s doktrínou hradu či doktrínou stand your ground¹³⁶: „*I když to asi zákon u nás nepovoluje, já razím heslo, můj pozemek, můžu si dělat co chci... a nikdo nezvaný tam nemá co dělat, tak ať pak nese následky.*“ Obdobné jsou i důvody uváděné policisty: „*V důsledku našich nedokonalých zákonů, kdy darebák má větší práva než poškozený, než aby byl za každý skutek spravedlivě potrestán, dávají se nedostatečné tresty, pak se dávají nesmyslné amnestie a policie v současné době tak svými prostředky není schopna zabezpečit zdraví a majetek a slušných občanů.*“

Na otázku, zda ten, kdo použije automatické obranné zařízení v mezích nutné obrany, má důvod obávat se trestní odpovědnosti, odpověděla, jak jsem předpokládala, většina respondentů (64,86 %) ano. 15 respondentů využilo volné odpovědi, přičemž 10 z nich se vyjádřilo k tomu, proč ano. Všech těchto 10 odpovědí mělo shodnou podstatu. Příkladem budiž odpovědi: „*U nás je možný všechno, lekne se, dostane infarkt a odsoudí ještě nakonec mě, nedivila bych se,*“ nebo, „*ano, v ČR = neprávni stát*“. Ano odpovědělo i 55,56 % příslušníků Policie ČR a jeden podobně doplňuje: „*V ČR si člověk nemůže být ničím jistý.*“

Na otázku, zda je dovoleno usmrtit útočníka při ochraně majetku odpovědělo pouze 30,1 % respondentů, že ano. U příslušníků policie je s 22,22 % zastoupení odpovědi ano dokonce ještě nižší.

Další otázku jsem zvolila formou příkladu, zda by měl být trestně odpovědný majitel několikrát vykradené chaty, kterou zabezpečí automatickým obranným zařízením, ale i oplocením a výstražnými tabulkami upozorňujícími na zařízení, ale do chaty přesto vnikne dítě a je usmrceno. Většina respondentů (54,05 %) zvolila odpověď ne. Pro 5 respondentů je to sporná otázka, kterou nedokážou posoudit. 5 respondentů má za to, že za dítě je odpovědný rodič a majitel chaty by tak trestně odpovědný být neměl. Oproti tomu odpovědnost majitele chaty vylučuje pouze 35,56 % příslušníků policie. Podobně jako v prvním dotazníku 4 zmiňují, že za dítě je odpovědný rodič.

---

¹³⁶ Princip užívaný zejména v některých státech USA spočívající v právu bránit sebe, osoby blízké a majetek ve svém obydlí či pozemku použitím smrtící síly. Více např v : *Doktrína hradu*, Střelecká revue, 2012, č.1. str. 4-5

Na poslední otázku, zda by měla být problematika automatických obranných zařízení upravena zákonem, odpovědělo téměř 90 % respondentů, že ano. Stejně tak téměř shodné procento policistů.

Z uvedených odpovědí vyplývá, že znalosti veřejnosti týkající se automatických obranných zařízení jsou nedostatečné, což přisuzují skutečnosti, že pokud se veřejnost o těchto zařízeních dozvídá, dozvídá se tak z ne zcela vždy objektivních médií, což vedle již zmíněné nedůvěry v činnost státních orgánů vede k dezorientaci občana, který poté neví, jak daleko může nebo nemůže při obraně svého majetku zajít a jaká poté bude nebo nebude jeho trestní odpovědnost.

Když jsem vytvářela dotazník pro příslušníky Policie ČR, předpokládala jsem, že odpovědi se budou značně odlišovat. Možná jsem v to doufala. Bohužel odpovědi a názory policistů se příliš, ba skoro vůbec, neliší od odpovědí běžného občana. Avšak dovolím si říct, že přesto, že neznalost zákona neomlouvá, mám větší pochopení pro neznalost této problematiky u běžného občana. Nemůžeme se divit, že v ní tápe veřejnost, když v ní patrně tápe i jeden z orgánů činných v trestním řízení. Bohužel z dotazníku plyne i jeden smutný poznatek. V mnoha policistech tkví nedůvěra ke státu a v mnoha občanech nedůvěra k Policii ČR. Cesta z tohoto „kruhu nedůvěry a nejistoty“ bohužel nebude jednoduchá. Co se týče našeho problému, policisté by měli být informováni o tom, jak si občané, ale i oni sami (jelikož i oni mají civilní život) mohou bránit svůj majetek, a vzhledem k růstu kriminality jak do kvality, tak do kvantity, a možnému růstu užití automatických obranných zařízení by měli být informováni speciálně i o těchto zařízeních. Veřejnost tak může být informována nejen prostřednictvím médií, ale i prostřednictvím policistů, čímž by se mohla, alespoň minimálně, důvěra občanů v Policii ČR obnovit.

6. Komparace se slovenskou právní úpravou

Společná česko-slovenská historie se datuje do roku 1993, kdy došlo k rozdělení území a vzniku dvou nových států, České republiky a Slovenské republiky. Do této doby platil pro obě země jeden právní řád a jeden trestní zákon, a to v kapitole druhé již zmíněný zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

6.1. Nutná obrana

1. 1. 2006 na Slovensku nabyl účinnosti zákon č. 300/2005 Zb., trestný zákon., který stejně jako u nás oproti předchozí právní úpravě značně posílil práva obránce. Institut nutné obrany je v tomto zákoně upraven v ustanovení § 25 ve znění:

„(1) Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajících útok na zájem chráněný tímto zákonem, není trestným činem.

(2) Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená útoku, zejména jeho způsobu, místu a času, okolnostem vztahujícím se k osobě útočníka nebo k osobě obránce.

(3) Ten kdo odvrací útok způsobem uvedeným v odstavci 2, nebude trestně odpovědný, pokud jednal v silném rozrušení způsobeném útokem, zejména v důsledku zmatku, strachu nebo úleku.

(4) Pokud se někdo vzhledem k okolnostem případu mylně domnívá, že útok hrozí, nevylučuje to trestní odpovědnost za čin spáchaný z nedbalosti, pokud omyl spočívá v nedbalosti.“

Podmínky vzniku situace nutné obrany jsou stanoveny shodně jako v českém trestním zákoníku. Kdy se o nutnou obranu jednat nebude ale již slovenský trestní zákon upravuje odlišně. Ne však v pravém smyslu, v podstatě je úprava shodná, ale slovenský zákonodárce zvolil cestu výslovného vyjádření toho, co je u nás dovozováno z praxe, totiž že pojem „způsob útoku“ zahrnuje i další okolnosti, které útok charakterizují, jako je právě i místo, čas, okolnosti na straně obránce či útočníka, které slovenský trestní zákon zmiňuje výslovně.

Ivor uvádí, že je nutné rozlišovat mezi útokem, který se odehraje na opuštěném místě, a útokem na veřejnosti, kde se případně dá zavolat policie

a její zásah by byl rychlý. Takovýto pohled, prakticky vyžadující podmínku subsidiarity, však ve srovnání s naší úpravou staví obránce do nevýhody.¹³⁷

Na rozdíl od české právní úpravy ta slovenská výslovně privileguje některé případy excesu, když vylučuje trestní odpovědnost obránce při překročení mezi nutné obrany, pokud jednal v silném rozrušení způsobeném útokem, zejména v důsledku zmatku, strachu nebo úleku.¹³⁸ Výčet emocí, jež mohou vést k silnému rozrušení je pouze demonstrativní, a je tak možné privilegovat i silné rozrušení vyvolané jinou emocí.¹³⁹ Podle Burdy se může jednat pouze o afekty a další faktory, jejichž vliv je společností všeobecně přijímán jako pochopitelně odůvodňující silné rozrušení vyvolané útokem s následným excesem z nutné obrany, při kterém došlo k nespravedlivému postihu útočnicka. Upozorňuje na nepřipustnost privilegování pocitů, jako je hněv, pomstychtivost nebo zuřivost. I tyto pocity však považuje za odůvodňující použití § 25 odst. 3, pokud jsou vyvolané motivy, jejichž zohlednění by většina společností považovala za spravedlivé, např. pokud obránce zrovna viděl, že mu útočník zabil manželku, na jejíž obranu původně vystoupil.¹⁴⁰ Třeba podotknout, že takový exces není okolností vylučující protiprávnost, neboť zákon hovoří pouze o vyloučení trestní odpovědnosti, nikoli občanskoprávní a jiné. Pro posouzení trestní odpovědnosti bude důležité, v jakém psychickém stavu se obránce v důsledku útoku nacházel. Intenzita jeho rozrušení provázená strachem, nejistotou, vzhledem k momentu překvapení, časové tísní, osobě útočnicka a dalším objektivním okolnostem. Nemůže se jednat o jakékoliv rozrušení, ale pouze o rozrušení takové kvality, že znemožňuje obránci racionálně posoudit přiměřenost obrany ke způsobu útoku.¹⁴¹ Bude třeba vždy posoudit, zda z povahy konkrétního útoku vyplývá možnost tohoto silného rozrušení, a připojit k tomu i stanovisko znalce, zda osoba

---

¹³⁷ IVOR, Jaroslav. *Trestné právo hmotné. 1, Všeobecná časť*. 1. vydání. Bratislava: Iura edition, 2006, s. 168, ISBN 80-8078-099-4

¹³⁸ Obsahově podobná úprava byla obsažena ve vládním návrhu našeho trestního zákoníku v roce 2004, k jejímuž přijetí nakonec nedošlo.

¹³⁹ IVOR, Jaroslav. *Trestné právo hmotné. 1, Všeobecná časť*. 1. vydání. Bratislava: Iura edition, 2006, s.170, ISBN 80-8078-099-4

¹⁴⁰ BURDA, Eduard. K výkladu tretieho a štvrtého odseku nutnej obrany. *Justičná revue*, 2006, č. 12, s. 1813.

¹⁴¹ IVOR, Jaroslav. *Trestné právo hmotné. 1, Všeobecná časť*. 1. vydání. Bratislava: Iura edition, 2006, s.169, ISBN 80-8078-099-4

obránce je náchylná při útoku vedeném za daných okolností dospět k relevantnímu silnému rozrušení.¹⁴²

Další rozdíl nalezneme v posledním odstavci diskutovaného ustanovení, které výslovně upravuje putativní obranu. U nás se tato posuzuje podle zásad o skutkovém omylu, konkrétně dochází k aplikaci ustanovení §18 odst. 4.

6.2. Automatická obranná zařízení

Tato otázka je u našich přeshraničních sousedů řešena, respektive neřešena, podobně jako u nás. Jejich instalaci zákon výslovně nezakazuje a při splnění podmínek nutné obrany trestní odpovědnost toho, kdo zařízení instaloval, nevzniká. Nelze však trestní odpovědnost vyloučit v případě jejich použití v rozporu se zvláštními předpisy, v případě zařízení, jež nebude fungovat v mezích nutné obrany, či v případě zranění nezúčastněné osoby. Problematikou se stručně zabýval například Fico, podle něhož v případě rizik pro nevinné osoby, jako jsou děti, či osoby konající v omylu, jdou tato rizika na vrub majitelů objektů a autorů obranných systémů.¹⁴³ Poněkud obsáhleji se automatickými obrannými zařízeními zabýval Gaňa,¹⁴⁴ který si v hodnocení přípustnosti „notuje“ s našimi autory. Za zmínku ale stojí jeho názor, že v případě, kdy automatické obranné zařízení chrání objekt, do kterého není možné vniknout jinak než úmyslně (například překonáním bezpečnostních dveří), by nemělo být vyžadováno ani upozornění na přítomnost takového zařízení a trestní odpovědnost majitele by měla být vyloučená.

---

¹⁴² BURDA, Eduard. K výkladu tretieho a štvrtého odseku nutnej obrany. *Justičná revue*, 2006, č. 12, s. 1811, 1812.

¹⁴³ FICO, Robert. *Nutná obrana*. 1.vydání, Ludoprint a.s., 2001, s. 53, ISBN 80-968329-3-X

¹⁴⁴ GAŇA, Stanislav. Niekoľko poznámok k automatickým obranným zariadeniam, *Justičná revue*, 2009, č. 12, s. 1382

7. Závěr

Trestněprávní institut nutné obrany, o němž jsem se v předešlých pěti kapitolách pokusila podat ucelený výklad, nastupuje v případě, kdy selhala preventivní činnost státu a kdy není pravděpodobné, že nastupujícímu protiprávnímu jednání určitého subjektu bude zamezeno prostřednictvím donucující role státu. V průběhu klasického trestního řízení musejí orgány činné v trestním řízení provést značné množství úkonů, shromáždit důkazní prostředky, svědecké výpovědi, znalecké posudky, nařídit jednání apod., čímž se celé řízení kvůli náročnosti této práce může až neúměrně dlouho protahovat. Nutná obrana není trestem ani mstou, neboť nenastupuje po útoku, ale při něm, nebo dokonce ještě před ním. Působí okamžitě a může útočníkovi přivodit i takové následky, kterých by rozhodnutí soudu nebylo schopno. Správně využitá nutná obrana může zvyšovat výchovný účinek a mít tak pozitivní dopad na snižování kriminality, neboť pachatel trestného činu často dobře ví, jaký trest mu bude hrozit, ale již není v jeho moci vědět, co může očekávat ze strany občana, který je vázán pouze ustanovením § 29 tr. zák., který mu dovoluje se bránit způsobem, který není zcela zjevně nepřiměřený. *„Je zcela něco jiného, stojí-li pachatel jen proti poměrně omezenému okruhu osob, potírajících zločinnost z profese, byť k tomu dobře materiálně vybavených, nebo proti celé společnosti, proti všem občanů, kteří tak činí z přesvědčení.“*¹⁴⁵

Stanovením podmínek pro jednání v nutné obraně stát vylučuje jakékoli sankcionování za takové jednání. Čím precizněji jsou tyto podmínky stanoveny, tím větší právní jistotu institut nutné obrany občanům poskytuje. Avšak institut nutné obrany je sám o sobě dosti komplikovanou záležitostí. Komplikovanou tím, že do několika málo řádků zákonného ustanovení je nutné vměstnat celou řadu různých životních situací, ale také tím, že stav nutné obrany je posuzován osobami, které na místě nebyly, zkoumanou situaci tak znají pouze ze spisu a provedených důkazů a rozhodnutí činí bez psychického či fyzického tlaku způsobeného útokem. Chyby při aplikaci zákonných ustanovení mohou v občanech vytvářet mylné představy o jejich právech a oslabovat tak boj s trestnou činností, neboť osoby by mohly v situacích nutné obrany raději zůstat

---

¹⁴⁵ KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 8, ISBN 80-210-2198-5

netečné nejen ze strachu z pachatelů, ale i kvůli obavě, že by překročily hranice nutné obrany.

Jsem toho názoru, že naše současná právní úprava trestněprávního institutu nutné obrany je dostačující. V návaznosti na předešlý odstavec však musí být podepřena především profesionální rozhodovací činností soudů, neboť chybné rozhodnutí či jeho vágní odůvodnění vnáší mezi občany ještě více nejistoty. Nelze z více osob považovat za útočníka někoho jen proto, že není zraněn. Je třeba respektovat skutečnost, že útočník je ten, kdo svým jednáním situaci nutné obrany vyvolal, on je tím, kdo vybírá oběť, místo, čas, či zbraně k útoku. Kdežto obránci je útok vnucen a nemůže si tak často vybrat vůbec nic. Základem, z něhož je třeba vycházet, by tak měly být tyto tři postuláty reálně možné obrany: „I: *Občan má právo bránit se nespravedlivému násilí útočníka, jež ohrožuje jeho život a tělesnou nedotknutelnost, důstojnost, čest nebo majetek nebo proti těmto újmám bránit či pomáhat bránit jiné občany. II: Tuto obranu je oprávněn činit tak, aby riziko jeho újmy bylo přitom minimální. III: Škodu, jež při této činnosti nutně vznikla, musí nést útočník.*“¹⁴⁶ Z hlediska právní jistoty nejsou žádoucí protichůdná rozhodnutí soudů v téže věci. Při důkladném respektování těchto postulátů by mohlo dojít k jejich eliminaci. Prostředkem k odstranění pochyb občanů a tedy k tomu, aby byla jimi nutná obrana v kritických situacích využívána, může být i informování a poučení společnosti o právu nutné obrany, jelikož nelze předpokládat, že běžný občan zařadí do svého pořadu dne i detailní studování trestního zákoníku, judikatury a odborných článků.

---

¹⁴⁶ NOVÁK Jindřich., ŠPIČKA Ivan. Nutná obrana. *Střelecká revue*, 2003, č. 2, s. 56

Resumé

Private defence is one of the most crucial circumstances precluding illegality. This topic has been developing and is associated with many problems and issues. The purpose of this work is to clarify the issue of this institute.

In the beginning of the work the historical development of private defense is outlined. This part focuses more on the regulation within the Czech lands from the 19th century to the present.

The nub of this work lies in the fourth chapter which deals with the current legal regulation of this institute. Private defence averts the immediate or ongoing attack against the interests protected by the criminal law. The defence must be proportionate to the attack. The majority of problems associated with the private defence arises from the interpretation of the condition of proportionality.

This thesis deals with the legal regulation of private defence but attention is also paid to the current and interesting topics concerning the use of automatic defence instruments such as automatic crossbow, mines and another traps. Neither the theory of criminal law nor courts are consistent in how to deal with such situations. According to some opinions, the employment of such devices for self-defence does not meet the time requirement, since it is an untimely defence, its reactions are unpredictable and it can cause harm to innocent people.

Additionally, part of this work is a chapter which includes the comparison with Slovak legal regulation of private defence. The Slovak Criminal Code contains a special regulation which excludes defender's liability if he acted in a state of anxiety caused by the attack, particularly due to confusion, fear or fright.

The final section summarizes the basic ideas. Private defence is not an obligation, but a right of every individual to protect themselves against illegal activities. It has its firmly set limits which are wide enough to not consider harming or even killing the attacker in private defence to be an illegal act. It is possible to use private defence to protect not only values such as life and health

but also property. The risk created by an attacker should lie not with the defending individual but with the person initiating the illegal action.

Seznam použité literatury a pramenů

Odborné publikace:

BOBEK, Michal, MOLEK, Pavel, ŠIMÍČEK, Vojtěch. (eds.). *Komunistické právo v Československu: Kapitoly z dějin bezpráví*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2009, 1005 s. ISBN 978-80-210-4844-7

DRAŠTÍK, Antonín, HASCH, Karel, KUČERA, Pavel, RIZMAN, Stanislav. *Přehled judikatury : trestné činy proti životu a zdraví / nutná obrana*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2007. 386 s. ISBN 978-80-7357-253-2

CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné : Obecná část*. 1. vydání. Praha : Linde Praha, a.s., 2009, 292 s. ISBN 978-80-7201-785-0

FICO, Robert. *Nutná obrana*. 1. vydání, Ludoprint, a.s., 2001, 124 s. ISBN 80-968329-3-X

IVOR, Jaroslav. *Trestné právo hmotné. 1, Všeobecná časť*. 1. vydání. Bratislava: Iura edition, 2006, 532 s. ISBN 80-8078-099-4

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, 896 s. ISBN 978-80-87212-24-0

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, 1280 s. ISBN 978-80-87212-99-8

JELÍNEK, Jiří. *Jak zabezpečit byt, dům, chatu, automobil*. 1. vydání. Praha: Grada publishing, 2000, 80 s. ISBN 80-7169-931-4

KALLAB, Jaroslav. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské, část obecná i zvláštní*. Praha: Melantrich, 1935, 337 s.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1995. 247 s. ISBN 80-7179-028-1

KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, 961 s. ISBN 978-80-7179- 082-2

KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno : MU Brno, 1999., 218 s. ISBN 80-210-2198-5

MIŘIČKA, August. *Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní*. 1. vydání. Praha: Všehrd, 1934. 414 s.

NOVÁK, Jindřich, SKOUPÝ, Otakar, ŠPIČKA, Ivan. *Sebeobrana a zákon*. 1. vydání. Praha: Klavis, 1991, 78 s. ISBN 80-900338-0-6

NOVOTNÝ, František, Souček Josef a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2010., 393 s. ISBN 978-80-7380-291-2

NOVOTNÝ, František. *Právo na sebeobranu: Jak se smíme bránit*. 1. vydání. Praha: LexisNexis CZ s.r.o.. 114 s. ISBN 80-86920-10-0

SOLNAŘ, Vladimír. *Základy trestní odpovědnosti*. 1. vydání, Praha: Academia, 1972

SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti*. Podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha : Orac, 2003., 455 s. ISBN 80-86199-74-6

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, 1464 s. ISBN 978-80-7400-428-5

VOKOUN, Rudolf. *Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze*. 1.vydání. Praha:Univerzita Karlova, 1989. 84 s. Acta Universitatis Carolinae. Iuridica. Monographia; 53/1989

Odborné články:

AUTOR NEUVEDEN. Stílející nástrahy. *Střelecká revue*, 1996, č. 3, s. 12-13

BURDA, Eeuard. K výkladu tretieho a štvrtého odseku nutnej obrany. *Justičná revue*, 2006, č. 12, s. 1809-1815

BURDA, Eduard. Útok, proti ktorému je prípustná nutná obrana. *Trestněprávní revue*, 2010, č.2, s. 43-50

CÍSAŘOVÁ, Dagmar. K nové koncepci okolností vylučujících protiprávnost. *Trestní právo*, 2000, č. 10, s. 9-11

DOLENSKÝ, Adolf. Překročení hranic nutné obrany. *Všehrd*, 1993, č.3, s. 22-25

DOLENSKÝ, Adolf. Nová koncepcie nutné obrany (§ 13 tr. zák.)". *Bulletin advokacie*, 1994, č. 1, s. 19-26

DOLENSKÝ, Adolf. Přiměřenost nutné obrany, in: *Sborník prací z trestního práva k sedmdesátým narozeninám Prof. Dr. Vladimíra Solnaře*, Praha: UK Praha, 1969, s. 21-42

DOLENSKÝ, Adolf, NOVOTNÝ, František. Nutná obrana a automatická obranná zařízení. *Trestní právo*, 1998, č. 1, s. 8-10

FREMR, Robert, ZELENKA, Pavel. K výkladu ustanovení § 13 trestního zákona. *Právní praxe*, 1994, č. 6, s. 337-343

GAŇA, Stanislav. Niekoľko poznámok k automatickým obranným zariadeniam, *Justičná revue*, 2009, č. 12, s. 1379-1383

HRUŠKA, Jiří. Institut nutné obrany ve světle navrhované rekodifikace trestního zákoníku. *Trestní právo*, 2007, č. 12, s. 13-18

HRUŠKA, Jiří, BUREŠ, Radek. Použití automatických obranných zařízení z pohledu trestního práva, *Trestní právo*, 2010, č. 7-8, s. 4-15

KOLESÁR, Ivan, ŠPIČKA, Ivan. Nutná obrana a sebeobrana, *Střelecká revue*, č. 6, 1997, s. 42-43

LATA, Jan. Vývoj institutů nutné obrany v českých zemích. *Trestní právo*. 1999, č. 2, s. 20-23

LNĚNÍČKA, Jiří. Ad "Nová koncepce nutné obrany (§ 13 tr. zák.)". *Bulletin advokacie*, 1994, č. 4, s. 13-15

NOVÁK, Jindřich, ŠPIČKA, Ivan. Nutná obrana. *Střelecká revue*, 2003, č. 2, s. 56-57

NOVÁK, Jindřich, ŠPIČKA, Ivan. Nutná obrana a palné zbraně. *Střelecký magazín*, 1999, č. 11, s. 47-48

NOVOTNÝ, František. Útok jako jedna z podmínek nutné obrany. *Security magazín*, 1995, č.5, s. 40-41

NOVOTNÝ, František, PAROULKOVÁ, Veronika. K některým otázkám nutné obrany. In: *Poceta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis, 2007, s. 89-97, ISBN 978-80-86920-25-2

NÝVLTOVÁ, Iveta. Objektivní a subjektivní koncepce protiprávnosti útoku a jejich vztah k právnímu posouzení obrany proti útoku osob trestně neodpovědných. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 2, s. 204-206

TESCHLER, Eduard. K některým otázkám nutné obrany. *Trestní právo*, 1997, č. 10, s. 10-11

ŠÁMAL, Pavel. K vládnímu návrhu novelizace ustanovení § 13 tr. zák. o nutné obraně. *Právní praxe*, 2007, č. 2, s. 80-83

Seznam použitých právních předpisů:

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích
zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
zákon 140/1961 Sb., trestní zákon
zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu
zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
zákon č. 300/2005 Zb., trestný zákon

Ostatní:

Důvodová zpráva k zákonu č. 290/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon a zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích . Dostupná z:
http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t0534_02.htm

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Dostupná z:
<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0>

Návrh trestního zákoníku z roku 2004 (sněmovní tisk č. 744). Dostupné z:
<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=744&CT1=0>